

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

15 TEMMUZ 1964

Sayı: 247

100 Kuruş

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

İKTİSADÎ DURUM

NOTLAR

İNCELEMELER

NE DİYORLAR

TÜSTAV

KÜLTÜR VE SANAT

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

DIŞ MUHABİRLER

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

TÜSTAV

(Basın 11331 - A - 6876) 253

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSİZ SİYASİ İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Başyazı

İktisadi Durum

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Yabancı okullar ve eğitim politikası
Kıbrıs - Yunanistan ve Cenevre görüşmeleri
Bonn görüşmeleri
Kruşçev'in konuşması
Çöküntüden kurtarılabilir mi?
Yapı konusunda sorunsuz neşriyat

İNCELEMELER :

Eyüp Han'ın sohbet toplantısı
Osman OKYAR
Ustalığın sakıncaları
Kaya ÖZSEZGİN

NE DİYORLAR

De Gaulle ve Anglo-Saksonlar
David SCHOENBRUN
Robert Kolej Lise Bölümü Müdürü
Cornellius H. Bull'un mezuniyet töreninde yaptığı konuşma
Eğitim görevlileri projesi
Amir BİRJENDİ

KÜLTÜR VE SANAT

«Susuz Yaz»
Metin AND
Kitaplar
Mehmet SEYDA
Yeniden keşfedilen Ege kıyıları
M. Metin NİGAR
Bibliyografya
Derleyen: S. N. ÖZERDİM

Kıbrıs buhranı umumî efkârın ilgisi- ni ve dikkatini diğer ana meselelerimiz- den uzaklaştırmıştır. Halbuki Türkiye'- nin süratle ve esaslı bir şekilde çözüm yolları bekleyen sayısız meseleleri bu- lunmaktadır. Bunlar arasında şüphesiz en önemlisi diğer bütün meseleleri te- siri altına alan ve çözülmesi de diğer- lerine nazaran hem daha güç, hem da- ha çok bilgi, sabır ve zaman isteyen iktisadî meselemizdir. Kıbrıs buhranı bir taraftan iktisadî hayat üzerinde olumsuz etkiler yapmaya devam eder- ken, iktisadî gelişmenin yavaşlaması ve genel bir durgunluğun kendini göster- mesi de karşı yönden Kıbrıs buhranı- nın istediğimiz ve haklı olduğumuz istikamette çözülmesini güçleştirmektedir. Evvelâ iktisadî hayatın genel ola- rak karşı karşıya bulunduğu bazı güç- lükleri kısaca belirtmeğe çalışalım.

Bilindiği üzere 1964 bütçesinin denkliliği bazı vergilere yapılacak yeni zamlara dayanmakta idi. Bu denkliliği sağlamak maksadı ile hükümet Büyük Millet Meclisine bazı vergilere zam tasarıları sevk etmiş ve Hükümet Başkanı Sayın İnönü 1964 yılının Şubat ayı sonunda bu tasarılar kanunlaşmadığı takdirde hükümetin istifa etmek durumunda kalabileceğini de açık olarak ifade etmişti. Şubattan bu yana beş ay geçti. Fakat tasarıların bir kısmı yeni kanunlaştı. Bir kısmı dakanunlaşmak üzere bulunuyor. Bu gecikmenin hazineye en azından 500 milyon liraya mal olduğu hesaplanıyor. Diğer taraftan ekonomide aşağı yukarı 1964 yılı başından itibaren başlamış olan durgunluk bütçe gelirlerini tesiri altına almış ve bu yüzden bütçe açığının bir milyar lirayı aşması tehlikesini belirtmiştir. Bunun ifade ettiği bir mâna yalnız Devlet harcamalarında bir milyar liranın noksan olacağı ve binâenaleyh genel talep hacminin de daralacağıdır.

Bu durumun yanında bu yıl hava şartlarının geçen yılki gibi müsait gitmemesinden ötürü tarım sektöründe genel bir üretim noksanlığının tahakkuk edeceği de aşığı yukarı anlaşılmış bulunmaktadır. İhraç mallarımızdan, fındık ve pamuk hariç, diğerlerinde 1963 yılına nazaran bazı gerilemeler tesbit olunmuştur. Ekonomideki durgunluk talep kifayetsizliği yarattığı için sınaî sektörün yekûn istihsalinde de bir artma vukubulmamakta, hattâ başta mensu-

cat olmak üzere stoklar artmaktadır. İçinde bulunduğumuz yıl içinde dış ticaret durumu da diğer yıllara nazaran parlak olmamıştır. Elde bulunan ilk rakamlar dış ticaretin bu yılın ilk aylarında da geçen yıla nazaran gerilemeler olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan Türk ekonomisi şimdiye kadar karşılaşmamış bulunduğu bir durumun da tesirleri altına girmiş bulunuyor. Bilindiği üzere toplu sözleşme ve grev müesseseleri bir yıla yakın bir zamandan beri memleketimizde uygulanmaya başlamış bulunuyor. Şimdiye kadar imzalanan toplu sözleşmelerin yekûnu 450 ye yaklaşmıştır. Bazı önemli grevler de olmuş ve bunlardan biri de şimdi Batman bölgesinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına karşı cereyan etmektedir. Şimdiye kadar imzalanan toplu sözleşmelerin hemen hepsinde ücretler artırılmıştır. Bu artmalar Devlet İktisadî Teşekküllerinde genel olarak bazı endişeler yaratacak nisbetler dâhilinde olmuştur. Bu teşekküllerin paşında bulunanlar ve hükümet, işin önemini zamanında kavramamışlardır.

Şimdi bir çok iktisadî Devlet Teşekkülleri yatırımlara ayırdıkları paraların bir kısmını ücretlere tahsis etmek zorunda kalmış bulunuyorlar. Yalnız Enerji Bakanlığına bağlı olan İktisadî Devlet Teşekküllerinin toplu sözleşmelerle kabul ettikleri ücret artışları 100 milyon lira civarındadır. Bunun ifade ettiği mâna yatırımlardan 100 milyon lira fedakârlıktır. Bu durum aynı zamanda bir istihdam daralmasını da tabii olarak arkasından sürükleyecektir. Ücret artışları verim ve net millî gelir artışlarını arkada bıraktığı zaman ortada normal işlemeyen bir mekanizmanın mevcut olduğunu kabul etmek gerekir. Forum bu konuya daha sonra avdet edecektir.

Bu yazının dar çerçevesi içinde Türk ekonomisinin şimdi karşılaşmakta olduğu bütün meseleleri saymak ve ortaya koymak mümkün değildir. Binâenaleyh birkaç ana meseleye temas ederek âcil olarak alınması faydalı olabilecek bazı tedbirleri belirtmekle yetineceğiz. Bütçe açığını kapamanın çesitli yolları mevcuttur. Bir kaç yıldan beri hükümet bütçe açıklarını kapamak için kolay olan yolu seçmekte âni masraflardan belli bir oranda kısıtlamalar

yaparak bütçeyi denkleştirmek yolunu tercih etmektedir. Kanaatimizce Devlet bugünkü durgunluk içinde böyle bir yolu tercih ederse durgunluğu artırabilir. Harcamaların kısılması zaten kifayetsiz olan talep hacmini daha da daraltabilecektir. Binaenaleyh ekonominin durgunluk arzettiği durumlarda hükümetin takip etmesi gereken politika kendi harcamalarını da daraltıcı değil, genişletici bir politika olmalıdır. Bugünkü durumda ve kısa vâdede de vergi ve sair kaynaklarla devlet harcamaları arttırılamayacağına göre Merkez Bankasının imkânlarından belli ölçülerde ve ipin ucunu kaçırmaksızın faydalanmak yolu aranmalıdır. Bizim gibi geri kalmış memleketlerin gelişme çabaları sırasında Merkez Bankasının imkânlarından mustagni kalmaları mümkün değildir. Yakın bir geçmişin ölçüsüz, plân ve programsız ve sonunda da başarılı olmayan bir tecrübesi bizi çok ürkütmemelidir.

Türkiye'nin kronik bir şekilde uzun yıllardan beri devam eden dış ticaret açığı ilerisi için endişe verici bir seyir takip ettiğine yukarıda temas etmiştik. Bu durumun ıslâh edilmesi için şüphesiz çeşitli uzun vâdeli tedbirlere ihtiyaç vardır. Bu tedbirler özellikle ihracat malları kalemlerini çoğaltmak ve bazı sanayi mallarının ihracatını da imkân dâhiline sokmak, turizm gelirlerini arttırmak ve dışarıya çalışmaya giden işçilerin tasarruflarının memlekete celbini imkân dâhiline sokmak olabileceği söylenebilir. Bunlardan en kısa bir zaman içinde verimli olabilecek işçilerin tasarruflarının memlekete celbidir. Avrupa'da ve özellikle Batı Almanya'da istihdam hacmi bugünkü durumunu muhafaza ederse, 1964 yılı sonunda Türkiye'den çalışmaya giden işçilerin yekûnunun 100.000 civarına çıkacağı tahmin olunmaktadır. Bu, Türkiye'nin 1960 yılından önce hiç düşünmemiş olduğu bir gelir kaynağıdır. Binaenaleyh dış ticaret açığını kapamakta kısa vâde içinde semere verecek olan bu kaynaktan da gereken şekilde faydalanma yollarını aramak birinci derecede önemi haizdir. Cesur ve şekilleri ve mânasız formalite-leri kıran tedbirler almak zamanının geçmekte olduğunu unutmayalım. Diğer taraftan ihracat olunabilecek bir kısım istihlâk mallarımızın istihlâkını kısmak sureti ile ayrı bir kaynaktan yararlanabilir. Hayvan ihracı bu konuda da düşünülebilecek tedbirlerden biri olabilir. Hergün et yemeyebiliriz.

Nihayet toplu sözleşme ve grev müesseselerinin işlemeğe başlaması dolayısıyla hükümetin bir politika tesbitine ihtiyaç vardır. Gerçi plân asgari ücretlerin dışında kalan ücret artışlarını verim artışına bağlamak suretiyle bu konuda esaslı bir ilke tesbit etmiştir. Fakat bu ilke işlememektedir. Ücret artışları ekonomiyi zorlayacak, yatırımları menfi bir şekilde etkileyecek, istihdam hacmini daraltıp işsizlik yaratacak bir seyir içine girmemelidir. Böyle olursa toplu sözleşme ve grev müessesesinin faydası hakkında düşüncelerde tereddütler doğabilir. Millî gelir net olarak yüzde 3-4 arasında bir artış gösterirken ücretlerin yüzde 20-25 ve hattâ sosyal yüklerle 30-35 civarında ortalama bir artış seyri içine girmeleri normal değildir. Bu durum kısa devrede ekonominin bugünkü şartları

tahtında ve çalışan nüfusun içinde işçilerin ve özellikle toplu sözleşme müessesesinden yararlanmakta olanların, küçük bir yekûn teşkil etmeleri halinde enflasyon tehlikesi yaratmayabilir. Amma, yatırımlara ve istihdam hacmine çok menfi tesirler icra edebilir. Hükümet sosyal adalet ilkelerinden ayrılmaksızın çok düşük ve sefalet ücretlerini ısrarla ayarlamak ve ayarlatmak, fakat bunun dışında, ekonominin genel takatını tazyik altına alacak eğilimlere karşı bir politika da tesbit etmelidir.

Hülâsa, bugün ekonomik durum ciddi endişeler yaratacak bir safhaya ulaşmıştır. Binaenaleyh ciddi tedbirlere ihtiyaç vardır. Bu ekonomik savaşı kazanmak mecburiyetindeyiz. Bunun içinde bir Kuvayi Milliye ruhunun doğması gerekmektedir.

Onbeş Günün Notları

Yabancı Okullar ve Eğitim Politikası

Mecliste müzakere edilen özel okul ve yabancı okullar kanunu tasarısı, 1960 Türkiye'nin hâlâ çok dar ve aşırı bir milliyetçiliğin, hattâ yabancı düşmanlığı ve sovenizmin hüküm sürdüğü bir ülke olduğunu meydana koymuştur. 1923 ten beri kattığımız mesafeden sonra, Atatürk inkılaplarından sonra, 15 yıldır iyi kötü yerleşmeğe başlayan demokratik rejimden sonra ve nihayet batı âlemi ile aramızda mevcut çeşitli duvarların yıkılmasından sonra, batı dilleri ve kültürüne karşı, Batı dilleri tedrisatı yapan okullara karşı daha anlayış, daha toleranslı ve daha rahat hareket edeceğimiz, 50 sene evvel bulunması belki tabii görülen komplekslerden sıyrılarak düşünebileceğimiz zan ve ümit edilebilirdi. Anlaşıyor ki çağdaş medeniyete, anlayış ve toleransa ve ilerlemek için şart olan akli düşünceye varabilmek için daha çok mesafe katetmek; daha çok mücadeleler yapmak icab ediyor. Şu anda, bedbinliğimizi ve üzüntümüzü bilhassa arttıran husus Türkiye'de kültür ve eğitimden mesul olan makamda, Millî Eğitim Bakanlığında ve bizzat Millî Eğitim Bakanında temenni edilen anlayış, geniş görüş ve toleransı bulmamaktır.

Millî Eğitim Bakanı ile Hükümetin yanlış yolda buldukları hususundaki kanaatimizi izah edebilmek için, evvelâ Türkiye'de kültür ve eğitim politikasının yürümesi icabettiği istikamet ile genel hedefleri hakkında düşüncelerimizi kısaca

özetliyorum. Eğitimimizin ana gayesi, kendi başına düşünebilen, karşılaştığı meselelerde akıl yolunu tutabilen, öğrendiği nazari bilgileri hayata tatbik edebilen insanlar yetiştirmektir. Eğitimimiz, çocuklarımıza ve gençlerimize millî terbiyenin unsurlarını aşılmalı, tarih ve an'anelerimizi onlarda yaşatmalıdır. Türk eğitiminin bu iki esas gayesini gerçekleştirmek için yapılan çalışmalar, mevzuun genişliği ve çeşitli güçlükleri karşısında sinirli kalmağa elbette mahkûmdur. Bugünkü imkânlarımız ve personelimizle, okuma-yazma çağında bulunan bütün Türk çocuklarını okutmamız elbette mümkün değildir. Bundan maada, okuttuğumuz bütün çocuklara ve gençlere istediğimiz tarz ve manâda ideal bir tahsil vermemiz elbette mümkün değildir. Bu arada, gerektiği şekilde, gençlere Batı dillerinden birini öğretmek ve Batı kültürünün esaslarını öğretmek imkân ve potansiyele mâlik bulunmuyoruz.

Şu halde, eğitim politikamız, elimizde bütün imkân ve vasıtaları kullanarak, keyfiyet, miktar ve kalite bakımlarından ulaşılmış mümkün olan âzami hedefleri gerçekleştirmeye yönelmeli ve bu esnada kültür politikamızın iki esas gayesini gözden uzak tutmamalıdır.

Eğitim politikamızın genel esaslarını tesbit etmeğe çalıştıktan sonra, bu politikada yabancı okulların rolüne ve fonksiyonuna gelelim. Meselâ şudur : Her sene miktarı tedricen artmakla beraber, yine mah-

Kıbrıs - Yunanistan ve Cenevre Görüşmeleri

Birleşmiş Milletler ara bulucusu Sakari Tuomioja, Kıbrıs buhranına bir çözüm yolu bulmak için yaptığı temasları daha müessir hâle getirip, sonuca ulaşmak için Amerika Birleşik Devletlerinin de katılması ile, tarafları masa başına oturtmak gayretiyle Cenevre'de bir daimi büro kurmuştur. Ara bulucu taraf devletlere görüşmelerde bulunmak için davet yapmış, Türkiye buna müsbet cevap vererek, Millet Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkanını görevlendirerek Cenevre'ye göndermiştir. Amerika Birleşik Devletleri, özellikle son Türk müdahalesini önlemekle bu konuda dünya kamu oyunda yüklediği sorumluluğun sonucu, giriştiği teşebbüsün istediği sonuca ulaşmamasına rağmen, buhranın ciddiyetine ve batı topluluğunun lideri durumunda olmasının yüklediği mes'uliyete uyan bir ciddiyetle, en mümtaz devlet adamlarından, NATO'nun mimarlarından eski Dışişleri Bakanı Dean Acheson'u, görüşmelerde yardımcı olması için göndermiş, ve bu suretle meselenin barışçı yollardan halline ne kadar önem verdiğini göstermek istemiştir. Bu aynı zamanda, gittikçe mânasız takritler çıkartan Moskovaya, batının nüfuz bölgesine burnunu sokmasına müsaade etmeyeceğinin de nazik ikazıdır. Moskovayla, Kıbrıs konusunda bir takım oyunlara girişmek isteyenleri de daldıkları tatlı ve tehlikeli düşlerden de uyandırmak istemiştir. İngiltere taraf devletlerden biri olarak, Dışişleri Bakanlığının ileri gelenlerinden Lord Hood'u görüşmeler için yetkili olarak görevlendirmiştir. Yunanistan'ın tutumu gerçekten yürekler acısıdır. Bir milletin kadeherine sokak Demogoglarının hâkim olmasının, o milleti, milletlerarası münasebetlerde ne derece gülünç ve gayri ciddi durumlara soktuğunun en iyi delilini Yunanistan'ın tutumu göstermektedir. Bir yandan iç politika mülâhazaları ile her gün, durmaksızın Türkiye ile görüşmelere oturmayacağını tekrarlayıp dururken, Cenevre davetinin yegâne gayesinin bu olduğundan habersizmiş gibi, Birleşmiş Milletler Avrupa İktisadi komisyonundaki daimi delegasyonunu, Tuomioja'nın düzenlediği toplantıya katılmakla görevlendirmiştir. Yalnız bu delegasyonun uzaktan yakından bu işle ilgili olmamasının diplomatik çevrelerde yadırganması karşısında, Yunanistan'ın Belgrat Elçisini bu delegasyonun başına getirmiştir. Görülüyor ki Papandreu bir yandan kabadayı edalarını bırakmaz görünürken, bir yandan da düştüğü gülünç durumdan kurtulmak için milletlerarası âdaba uymak zorunda kalmaktadır.

Yalnız milletler,, Cenevre'de meseleye hal çaresi ararken, Yunanistan harb kundakçılığından özel çıkarlar elde etmeğe çalışmaktadır. 1947 anlaşması sonucu üstün oturduğu on iki adaya, bu anlaşmalara aykırı olarak askerî yığınaklar yapmaktadır. Daha da ciddisi, Kıbrıs adasına Çeteci Grivas'ın nezaret ettiği beş bine yakın çeşitli yollardan asker sokmuştur. Yunanistan'dan ve değişik ülkelerden gelen silâhlarla bun-

dat sayıda kalan gençlerimize, umumî eğitim ile beraber en az bir Batı dilini öğrenen bugünkü yabancı okulların Türk eğitiminde yerleri var mıdır, yok mudur? Bugünkü imkânlarımız karşısında ancak mahdut ölçüde gerçekleştirebildiğimiz eğitim hedeflerinin bir miktar ilerletilmesinde yabancı okulların hizmeti var mıdır, yok mudur? Her türlü hissi ve sübjektif mülâhazalardan uzak kalarak cevaplandırmaya mecbur olduğumuz soru budur, çünkü bu soru, Türkiye'deki okulların mahiyeti ve şekli ile ilgili olmayıp, eğitim hedeflerinin âzami nisbette gerçekleştirilmesiyle ilgilidir.

Kanaatimizce, yabancı okullar, Lozan muahedesiyle faaliyetlerine devam etmelerine müsaade edildikten sonra, Türk eğitimine küçümsenmeyecek hizmetlerde bulunmuşlardır. Sayıca yetiştirdikleri gençlerin adedi mahdut kalmakla beraber, bu gençlerin büyük ekseriyeti siyasi, ekonomik, ticarî ve ilmi hayatımızın mühim mevkillerini işgal etmişler, Batılılaşma ve kalkınma hamlelerimizde önemli fonksiyonlar ifa etmişlerdir. Kalite sahibi adam yetiştirmek hususunda eğitim politikamızın ana hedeflerinden birinin gerçekleştirilmesinde başvurduğumuz önemli vasıtalarından birini teşkil etmişlerdir. Ayrıca son zamanlarda bu okulların ve bilhassa Amerikan kolejinin gittikçe artan ölçüde, mahdut gelirli ve kabiliyetli gençlere kapılarını açtığını müşahade ediyoruz... İmtihanla seçilen ve daha ziyade Anadolu'dan gelen gençlere burslar verilmekte, böylece son zamanlara kadar ancak varlıklı çocukların okuyabildiği okullar dar gelirli olup kabiliyet gösteren gençlere açılmaktadır. Rober Kolej bu politikayı en şuurlu şekilde yürüten yabancı okul olmuş ve böylece eğitimde adalet ilkesi ile kabiliyetli imkân vermek ilkesini gerçekleştirmede önemli adımlar atmıştır.

Hâlen bulunduğumuz safhada ve kalkınma plânımızla birlikte takip etmeğe başladığımız eğitim politikasında, yabancı okulların hizmetlerinden vazgeçmemiz veya hiç değilse bunların faaliyetlerini daraltmamız, tahdit etmemiz doğru mudur?

Türkiye'nin ilerdeki insan gücü potansiyeline ağır bir darbe indirecek böyle bir istikamet tutturmak için ancak bir tek muhik sebep olabilir, o da, yabancı okulları, okuttukları gençlere Türklüğe aykırı bir terbiye vermeleri, Türk çocuklarını tarih ve an'anelerimizden uzaklaştırmaları şeklinde bir cereyana kapılmalarıdır. Böyle bir cereyan müşahade edilseydi, yabancı okullar mezunlarında Türklüğe düşmanlık ve Türklükten uzaklaşma şeklinde belirtiler görülseydi, bunları tahdit ve hattâ büsbütün kaldırmak doğru olurdu. Aslında bu gibi gençlere çok nadiren rastlanmaktadır. Yabancı okul mezunu gençler, kahir ekseriyet itibarıyla bilâkıs, iyi manâda milliyetçi olan millî meselelere ilgi gösteren ve cemiyetimize faydalı olan tiplerdir. Bu hususta bir çok misaller gösterebiliriz.

Şu halde meseleyi, dar ve şoven bir açıdan değil, geniş bir açıdan ve eğitim politikamızın çerçevesi dâhilinde mütalâa etmek doğru olur. Hattâ, Lozan muahedesinde, yabancı okulların âdetlerini arttırıla-

myacağına ve binalarının genişletilemeyeceğine dair hükmün zamanımızın şartlarına uyup uymadığını, bu hükmün, bazı şartlar altında gevşetilmesine lüzum olup olmadığını tetkikte fayda vardır.

Maalesef, Eğitim Bakanlığımızla, Millî Eğitim Bakanının davranışları bu istikamette olmamıştır. İMli Eğitim Bakanı, yabancı okulların Türk kurumları mahiyetini iktisap etmesini istemekte, yabancı okullar arkasında yabancı devletlerin bulunmasından şikâyet etmekte ve yabancı okulların faaliyetlerini genişletmelerine mâni olmak için yeni binalar yapmalarını yasaklamak istemektedir.

Her sahada olduğu gibi Eğitim sahasında da tedbirler alınırken ve kararları verirken realist olmak, gerçekleri unutmamak gerekir. Hâlen bulunduğumuz safhada yabancı okulların yönetiminin Türk heyetlerine devredilmesini istemek, gerçek durumdan uzaklaşmaktır. Bu işi üzerine alacak ve ehliyetle yürütecek bir Türk kadrosunun henüz yetişmediği kanaatindeyiz. Okulların idaresini emniyetle kendilerine teslim edebilecekleri bir kadro yetiştikten sonra yabancı okulların, idareyi paylaşmaya ve nihâyet tamamen teslim etmeğe doğru adımlar atabilirler. Bugün, böyle bir hareket için henüz çok erkendir.

Yabancı okulları ile Eğitim Bakanlığı arasında çıkan meselelere gelince, bu ihtilâfların mesuliyetini hep yabancı okullara yüklemek doğru mudur? Kanaatimizce Bakanlık, çok defa, ufak mevzularda müşkülât çıkarmakta ve yabancı okulları tazyik etmektedir. Bakanlık, mürakabe hakkını hakikaten ciddi ve uzun vâdeli mevzularda inhisar ettirmeli, olur olmaz işler için yabancı okulları sıkınamalı, bürokrasi zihniyetinden uzaklaşmalıdır. Çok defa fuzuli olan müdahalelerden bunalan yabancı okulların nihayet elçilerinin himayesine sığınmaları vâki olabilir. Çok defa bizzat sebep verdiğimiz bu durumdan şikâyet etmekte haklı mıyız?

Yabancı okullarda okumak için müracaat eden Türk talebinin sayısı seneden seneye artmaktadır. Okullar bu müracaatların ancak ufak bir nisbetini karşılayabiliyorlar. Bu hâdise, yabancı okulların kültür hayatımızda önemli bir rol oynadıklarını gösterir. Bu talep karşısında yabancı okulların makul nisbetlerde genişlemesine müsaade etmek, eğitim politikamıza aykırı düşmek şöyle dursun, bilâkıs eğitim politikamızın daha büyük ölçüde gerçekleştirilmesini sağlayacağı kanaatindeyiz?

Mecliste hâlen kanunlaşmakta olan tasarının, hem zihniyeti, hem çeşitli maddeleri itibarıyla, eğitim ihtiyaçlarımıza uygun olmadığını, dar bir zihniyetle hazırlandığını düşünmeğe bizi sevkeden sebepler bunlardır.

lar silâhlendirilmekte ve teşkilâtlandırılmaktadır. Böylece aklınca fiilen adaya hâkim olmak istemektedirler.

Müzakere masasında zora dayanan, oldu bittileri Türkiye'ye kabul ettirmek hayaliyle, tehlikeli surette eğlenmektedir. Kendi aklınca bir çeşit darbe yapmış, idari ve siyasi hâkimiyet tamamen çeteci Grivas'ın eline geçmiştir. Bunun ön hazırlığını yapmış, müttetiklere Makarios'un uylamaz bir tutum takındığı, müzakereler için önce onun bertaraf edilmesi gerektiğini, Makarios'un komünistlerle işbirliği yaptığı, halbuki Grivas'ın komünist düşmanı olduğunu fısıldıyarak, bu konuda onları kazanmaya çalışmıştır. İyi niyetliler bunu makul bulmuşlardır. Fakat çok geçmeden bunun basit bir sahtekârlık olduğu anlaşılmuştur. Grivas ada papazından daha sıkı komünistlerle işbirliğine giriştiği gibi, Makarios'tan daha uylamaz bir yolda Enosis taraftarı olduğunu da açıklamıştır. Onun idareye hâkim kılınmasının yegâne sebebinin, Kıbrıs adasına gizlice sokulan Yunan asker ve silâhlarıyla yeni bir teşkilât kurmak olduğu anlaşılmuştur. Ayrıca batıya yutturulmak istenen, ada bağımsız kalırsa komünistlerin eline düşebileceği, halbuki Enosis'in bu tehlikeyi bertaraf edeceği safasatası da, Yunanistan'da yapılan son mahalli seçimlerde, komünist partisinin sağladığı kazançlarla havada kalmıştır. Birakınız Kıbrıs adasını, uzun vâdede, hele Papandreu gibi bir demogogun elinde, kısa bir sürede Yunanistan'ın komünistlerin eline düşmeyeceğini kimse temin edemez.

Kısaca, bizzat İngiliz Hükümetinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin, adaya sokulan silâh ve asker konusunda dikkatini çekmesi, Kanada Dışişleri Bakanının Avam Kamarasında bu konuya ait konuşması, Kıbrıs Rumlarının, Kıbrıs anayasasının mahkemelere ait hükümlerini tek taraflı ilga ettiğinin ilanı, buhranın had safhaya girdiğini göstermektedir. Bu bakımdan Cenevre toplantısı son derece önemli bir mahiyet taşımaktadır. Başarısızlığı, iki memleketi ciddi bir harb eşliğine, kaçınılmaz surette itecektir. Şimdi bütün iyi niyetliler bu durumu önleme gayreti içindedir.

Bonn Görüşmeleri

Almanya ile Fransa arasında, Konrad Adenauer'ın istifasından önce, 1963 yılında imzalanan anlaşma gereğince "her altı ay'da bir" iki memleket yetkilileri arasında yapılması gereken toplantı, geçenlerde Batı Almanya'nın başkenti Bonn'da yapıldı. Fransız Devlet Başkanı General De Gaulle'un iki günlük ziyaretinden istediklerini pek elde edemediği anlaşılmaktadır. Ziyaretin arifesinde Gaullist çevrelerden ilham edilen, Başbakan Erhard'ın Hristiyan Demokrat Partisinin, Adenauer kanadının ortaya attığı, iki memleketin politik birliğinin zeminini hazırlıyacak, bir Alman - Fransız ortak çalışma komitesinin kurulması fikrini, Başbakan Erhard red etmiştir. Bilindiği gibi Başkan De Gaulle, Avrupa Birliğinin

sıkı Alman - Fransız bağılığı üstünde yükselmesini istiyor. Bu birlikten İngiltere'nin hariç bırakılması Fransa'nın bilinen arzusudur. Erhard ise daha geniş bir birlik taraftarıdır. Bütün müşterek pazar memleketlerinden başka, İngiltere'nin de bu birliğe katılmasını ön görmektedir. Erhard'ın savunduğu fikir bilindiği gibi Amerika Birleşik Devletlerinin şampiyonluğunu yaptığı fikirdir. İngiltere'yi de içine alacak böyle bir birlik, Amerika'yla geliştirilecek bağlarla geniş bir Atlantik topluluğuna doğru yönelecektir.

Fransız Devlet Başkanı, Batı Almanya bakanlarının toplantısında yaptığı konuşmada, Almanya'nın - Fransa'dan daha fazla NATO'ya bağılığına işaretle, Uzak Doğuda gittikçe gelişen Kızıl Çin'in kuvveti sonunda, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir gün dikkatini uzak doğuya çevirmek zorunda kalacağını ve Avrupa ile Rusya'ya, bugünkü kadar dış politikasında başyeri ayıramayacağını iddia etmiştir. Fakat bütün ısrarına rağmen Batı Almanya Başbakanını Amerika'ya bağlanma politikasından uzaklaştıramamıştır. Bununla birlikte, özellikle Adenauer taraftarlarını yatıştırmak ve Fransızların ortak çalışma komitesi konusundaki isteklerini şimdilik savuşturmak için, Erhard gelecek toplantıda Avrupalıların daha ileri politik, ekonomik ve askeri birliği için bir program sunacağını bildirmiştir. Fakat bundan da bir sonuç çıkmayacağını şimdiden, arka odalarda fısıldamaya bilhassa itina edilmektedir. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri, Fransız Devlet Başkanının manevralarından son derece şüphelenmekte ve Fransızların bu ikili anlaşmayı, kendileri ile Batı Almanya arasına bıçak gibi sokarak, Alman - Amerikan münasebetlerini parçalamak istediklerini ifade etmektedirler. Bu da Batı Almanya'nın durumunu ayrıca güçleştirmektedir. Ayrıca Almanya, Fransa ile aralarında tanzim edilecek herhangi bir politik işbirliği planını, ortak pazarın diğer üyeleri içinde kabule şayan olması gerektiğine bilhassa dikkati çekmektedirler. Yani altıların tümünün bu planı hazırlamasını istemektedirler ki, böylece iki memleketin hâkimiyetini tesis maksadının olmadığını, ortaklığın küçük üyesi devletlerin başlangıçtan muhalefetleri ve şüphelerine hakkı bir zemin hazırlanmamış olur. Anlaşıyor ki Fransız Devlet Başkanı hâlâ Avrupa Birliğinden çok, kendi ülkesinin büyüklüğünü ve üstünlüğünü tesisle birinci derecede meşguldür. Her teşebbüs bu isteğini gerçekleştirmek için bir araçtır. Bonn görüşmeleri şimdilik buna imkân vermemiştir.

247. sayımızda Gold Wather'in «Seçim Şansı» adlı yazıya yanlışlıkla Yaşar Karayalçın imzası konmuştur. Yazı Adnan Özaktas'a aittir. Düzeltir, okurlarımızdan ve yazarlarımızdan özür dileriz.

Kruşçev'in Konuşması

Sovyetler Birliği Harb Akademilerinin mezuniyet töreninde konuşan, Parti Genel Sekreteri ve Başbakan Kruşçev'in, Aden, Küba ve Kıbrıs konusunda kendi usulleri ve mantık kurallarına göre yaptığı konuşma, gerçekleri birbirine tamamen zıt, üç ayrı konudur. Bunu Komünist Partisinin Genel Sekreteri de pek iyi bilmektedir. Ne var ki, Kızıl Çin'in bugünlerde, Moskova'nın liderliğini yaptığı komünist bloktan koparak Dörd'üncü Enternasyonal'i kurmak istemesi, Doğu Avrupa'da peyk devletler arasında başlayan çözülme, Kruşçev'i fazlasıyla endişeye düşürdüğü bilinmektedir. Dikkatleri başka taraflara çekmek ve kendi içlerinde kaynaşmaları gizlemede mahir olan komünistlerin, manevraları bazen pek başarılı olmamakta ve gelişmeleri sırtıtmaktadır. Fakat ne Kruşçev'in İskandinav ülkelerine uzun gezisi, ne de son tehditkâr konuşması "içinde buldukları durumu", dünya halkının dikkatinden saklayamamıştır.

Bir kere çok uzaklara gitmeğe ihtiyaç yoktur. Kıbrıs'a bağımsız Devlet olarak vücut veren anlaşmalara benzer bir anlaşmanın taraflarından biri de Sovyet Rusya'dır. İkinci Dünya Harbinden sonra uzun yıllar Stalinist politikanın icabı olarak, bir türlü gerçekleştirilemeyen Avusturya Sulh anlaşması vardır. Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya, İngiltere, Fransa arasında imzalanan anlaşma 1949 yılında hazırlanmış, ancak milletlerin bağımsızlıklarının şampiyonu kesilen Sovyet Rusya'nın hesapları sonucu 1955'de imzalanıp yürürlüğe girebilmiştir. Avusturya sulh anlaşması tipik bir anlaşmadır. Bu anlaşma, Avusturya Milletine rejimin şeklini tâyin yetkisini dahi vermemektedir. Egemen, bağımsız, demokratik devlet olduğu sarıh olarak anlaşmada yer almaktadır. Farzı muhal "Avusturya halkı bir kral başlarında istese" bu mümkün olmayacak, Aynı zamanda, Avusturya hiçbir askeri ittifak sistemine giremeyecek. Direk veya endirek, Almanya ile politik ve ekonomik birleşme araştırmayacaktır. Almanya ile birlik taraftarı hiçbir politik harekete müsaade etmeyeceğini kabul etmiştir. Şimdi Avusturya bu anlaşmaya zıd bir tutum takırsa, merak ederiz, Kruşçev'in davranışı ne olacaktır. İmzalanmış anlaşmalara riayeti talep etmeyecek midir?

Yukarıda kısaca değindiğimiz Avusturya sulh anlaşmasının hükümleri ile Kıbrıs'ta Enosis'i önleyen, Kıbrıs Devletine milletlerarası alanda hayatiyet veren anlaşmaların hükümleri aynı prensiplerden mülahemdir. Anlaşma bir müeyyide koymuştur, o da müdahale hakkıdır. Bu hakkın kullanılmasını Kruşçev, kolonilikten kurtulma savası yapan bir millete yardım savsatası altında önleyemez. Olsa olsa, asırlık hülyaları Akdenizde söz sahibi olma isteklerinin, Kıbrıs gibi bir çiban başının devam etmesi ile mümkün olduğu, hesaplarına fazla bel bağlamalarının, havada kalması korkusunun örtülü ifadesidir.

Kaldı ki kendisinin Macaristan Katliamı da henüz hâfizalardan silinmemiştir. Amerika Birleşik Devletleri hangi sebeplerle, Macaristan olayına müdahale etmemişse, kendisi de aynı prensip içinde, Küba'daki Amerika'nın giriştiği kuvvet gösterisi karşısında ricat etmiştir. Biz bunu suçlamadık, bütün aklı başında dünya devlet adamları, Rusya'nın tuttuğu o yolu, akıllı, dünya sulhunu ön plâna alan bir hareket olarak alkışladı. Bizzat Amerika, bunun Rusya için bir hayiyet kırıcı şey olmadığını ifade etmekte elinden geleni yaptı, bunu bir öğünme vesilesi, kendisi için zafer gibi göstermekten itina ile kaçtı. Rusya biliyordu ki, Küba Amerika için hayati ehemmiyet meselesidir, gerekirse bu yüzden harbe girmesi kaçınılmazdır. Nitekim Macaristan'ın kendisi bakımından taşıdığı önem böyle idi ve bu yüzden müdahale etmişti. Türkiye için Kıbrıs'ta, bugün tamamen bu iki olayın sözü geçen devletler bakımından taşıdığı hayati öneme eşit, bir emniyet meselesidir. Rusya iyi niyetli olsa idi, bunu anlamaması için hiç bir sebebi yoktu. Amma yeni biçimdeki Rus emperyalizmidir ki, çoğu kere gerçekleri dünyaya ters taktimde hiç bir sakınca görmemektedir.

Aden meselesi tamamen ayrı karakterdedir ki, bunu Kıbrıs'la karıştırmak, basit bir taktik olarak sırtırmaktadır. Arap dünyasını kendi hesapları bakımından Kıbrıs olayında yanına almak için, her iki meseleyi aynı karakterde göstermek pek safca bir harekettir. Kruşçev'in son konuşması, uzun süredir devam eden Rus dostluk kurunun ne kadar iyi niyetten yoksun olduğunu iddia edenleri haklı çıkarmaktadır ki, arzu edilen dostluğu tesis imkânlarını ortadan kaldırmaktadır.

Çöküntüden

Kurtarılabilir mi?

İngiliz Milletler Topluluğu, Başbakanlarının Londra'da yaptıkları geleneksel toplantı, bu topluluğun yaşayıp, yaşamıyacağı konusunda ciddi sualleri kamu oyunda tartışma vesilesi yapmıştır. Otuz üç yıllık bu kulüp, süre içinde ilk tesisinden bu yana değişikliklerin zorlukları ile karşılaşmaktadır. Kulübün ilk zamanlarındaki gibi üyeleri yalnız beyaz ırka mensup devletler değildir. Bu sebeple de kulüp birden fazla ırk'ı içinde toplayan bir mahiyet almıştır. Özellikle yeni bağımsızlığa kavuşan Asya-Afrika memleketleri İngiliz Milletler Topluluğunu içine alan Kulüpte çoğunluğu teşkil etmektedirler. Kulüp, için en büyük tehlike bu milletlerin bazılarının kendi aralarında gittikçe şiddetlenen ırk çatışmasının, bir ırk harbine dönmesi ihtimalidir. Birden fazla ırkın eşitlik esası üzerine meydana getirdikleri bu topluluğun, bugünün realitelerini karşılayacak biçimde bir gelişme gösterip gösterememesi gelecekte, bu kulübün kaderini tâyin edecektir.

İngiliz Milletler topluluğu, ne bir askeri ittifak topluluğu, ne bir basit ticarî alan, ki kendi kendisine yetmektedir, ne Müşterek Pazar devletleri gibi bir ekonomik gruptur, ne dünyada üçüncü kuvvettir, ne de bu topluluk büyük bir kuvvettir. İçinde NATO üyesi, SEATO üyeleri, Pan-Afrika hareketinin üyeleri vardır. Değişen dünya şartları, Kanada, Avusturalya ve Yeni Zelanda gibi memleketleri İngiltere'den çok, bugün Amerika'ya yaklaştırmış, savunma ve diğer menfaatlerinin garantisini Amerika'da görmekte dirler. Bunun başlıca sebebi İngiltere'nin bir dünya gücü olmadan çıkmasıdır. Bununla beraber bir çeşit küçük Birleşmiş Milletler örneği olan, İngiliz Milletler Topluluğu dünya sulhünün korunumunda, Birleşmiş Milletlerde Asya - Afrika devletlerinin genel meseleler üzerinde bölünme ve şiddetli çatışmalarını önleyen, ve Milletlerarası tansiyonun düşmesinde değerli rol oynadıkları söz götürmez. İngiltere'de İmparatorluğun yadigarı olan bu kulübün devam ettirilmesinin faydasızlığı ve İngiltere'nin bu yüklerden kurtulursa daha zenginleşeceğini ileri sürerler az değildir. Garip olan şudur ki bu seslerin hemen tümü İmparatorluğun kurucularının vârisleri ve onu devam ettiren konsarvatif partiden gelmektedir.

Londra'daki toplantıda başlıca çetin mesele, Afrika Devletlerinin ırk ayırımının en şiddetli örneği gördükleri Rodezya durumundan İngiltere'yi mesul tutmak temayülleri ve İngiltere'nin Rodezya politikasını değiştirmeye zorlamak istemeleridir. Bu konuda başbakanlar toplantısında bir karar kabul ettirmek isteyecekleri anlaşılmaktadır. Çünkü Güney Afrika, İngiliz Milletler topluluğu üyeliğine devam etmektedir. Görülüyor ki ırk ayrılığı meselesi ve gittikçe zengin ve fakir milletlerarasındaki farkın genişlemesi, bu kulübü tehdit etmektedir. İngiliz Başbakanının Fakir üyelerine diğer üyelerin katılmaları ile ilgili bir programı toplantıya götürdüğü bilinmektedir. Bu kulübün değişik kıtalar arasında tesirli bir köprü olduğu şüphesizdir, Çökmesi pek çok yönden dünya sulhü ve milletlerin işbirliğine zarar getirecektir.

Yapı Konusunda Sorunsuz Neşriyat

Gazetelerde belediyelerin şehir bünyesi ile ilgili davranışlarını ele alan yazılar eksik olmuyor. Şehirlielerin yakından izledikleri konularda haberler vermek, değişik düşünceleri ulaştırmak isteği kadar tabii bir şey olamaz. Bunun için neşriyatın yetersizliğini dâhi söyleyebiliriz. Fakat bu durum yapılan işin isabetini ölçmeye yetmemektedir.

Örneğin, on gün kadar önce bir İstanbul gazetesi yapıların çatı katlarının çok manâsız ve çirkin olduğunu, bunların tam kata çevrilmesi gerektiğini savunmakta idi. Çatı katlarının meselelerini bilmiyen, hattâ yapı ve şehir konusunda herhangi bir düşüncesi olmayan kişiler rastgele yazılar yazmaktadır. Çok basit bir mesele olduğu için çatı katı örneğini seçmiş bulunuyoruz.

Çatı katı, ancak bulunduğu yapı kadar çirkin veya güzeldir. Çatı katı yapıyı güzelleştirir veya çirkinleştirir diye bir hükme varmak bahis konusu değildir.

Çatı katının çirkinliğini ileri süren kişi herhalde geri kalan kısmın çirkinliğinin farkında olmasa gerek. Bu katların bütüne tamamlanması istenirken, bunların hiç yapılmamasının savunulmaması da gariptir. Çatı katlarından hoşlanmayan bir yazar veya habercinin ilk aklına gelmesi gereken teklif «Yapılmaması» dir. Çünkü belirli bir yer için konmuş yapı yüksekliği ölçüsü, çatı katı hesaba katılmadan tesbit edilmiştir. Yarım katın tamamlanması, yapılara birer kat yüksekliği daha eklenecek demektir. Halbuki çatı katları, yolların iki tarafındaki güneş ve görüş açlarına zarar vermemesi için geriye çekilmek suretiyle hazırlanan bir çözümdür. Yani tam katla yarım kat arasında bir yolun etrafındaki meseleler yönünden köklü farklar vardır... Biz bunları söylerken yüksek yapıya karşı değiliz. Bir şehir plânı ciddi çalışmalarla yapılmış ise, yarım katı bütünlük yoluyla taviz koparmak iyi olmayacaktır. Plân iyi değilse, olay çatı katı meselesi olmaktan çıkmaktadır ve aktüalite tartışmaları dışındadır...

Mevcut çatı katlarının ne olacağını hesap etmek, bunlara sayfalar ayırmak yerine İstanbul'un liman meselesininin, Haliç'in, Sahpazarı'nın, kömür depolarının, büyük gecekonduların ne olacağını sormak yok mudur? Daha bunun gibi onlarca mesele sıralanabilirken, yapıların pek çoğu çirkinken, çatı katlarının keyfe dokunduğunu ileri sürerek, kat ilâvesi istemeyi anlayamıyoruz.

Yine gazeteler, herhangi bir sorumluktan habersiz, «falanca meydanın altına dükkânlar yapılacak» gibi destekleyici haberler yayınlamaktadır. Pek kolay bir hesapla, zaten kalabalık olan bir meydanın altına yeni iş yerleri açılırsa kalabalığın artacağını anlamak mümkündür düşüncesindeyiz. Bir meseleyi ortaya korkun, bir haberi ulaştırırken, onu tartmak, değerlendirmek bir gazetecinin görevi olsa gerektir.

1964 Yılında Mükafatlar

Cumhuriyetin mükafatı :

Jüri Cumartesi 27 Haziran günü toplanarak, «Cumhuriyetin 40 ıncı yıldönümünde Atatürkçülükten ne anlıyoruz?» konulu yarışmasının birincisi olarak Kemal Anadolu'nun «Akılcı bir dünya görüşü : Kemalizm» başlıklı yazısını seçmiştir. İkinciliği, «Aklın ışığında Atatürkçülük» başlıklı yazı ile Hüseyin Öztürk, üçüncülüğü ise «Yüzlerce 40 yıl» başlıklı yazısı ile Orhan İzzet kazanmıştır.

Milliyet'in mükafatı :

Araştırma konulu ikinci Karacan armağanı yarışması neticesinde birinciliği «Mavi Küf» konusunda bir araştırma yapan Dr. Nevin Özkan grubu kazanmıştır. İkinciliği Oya ve Muzaffer Sencer grubunun hazırladığı «Türkiye'de Toprak Mülkiyeti Sorunu» adlı araştırma, üçüncülüğü ise Kenan Börteçene tarafından hazırlanan «Türkiye'de gelir dağılışı durumu ve sosyal-politik hayatımıza etkisi» başlıklı araştırma yazısı almıştır.

Ayrıca öğretmen Mehmet Şahin tarafından hazırlanan «İşte Köy» yazısı da man siyona lâyık görülmüştür.

Eczacıbaşı Araştırma Fonu :

«Eczacıbaşı İlmî Araştırma ve Mükâfat Fonu», memleketimizde tıbbî alandaki ilmî araştırmayı teşvik ve bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılarımıza yardım etmek amacı ile 1959 yılında kurulmuştur. Bu fon, Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli (Başkan), Ord. Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil, Prof. Dr. Reşat Garan, Prof. Dr. Necmettin Polvan, Prof. Dr. Zafer Paykoç, Prof. Dr. Behiç Onul, Prof. Dr. Sabih Oktay, Prof. Dr. Muhittin Erel ile Eczacıbaşı Müessesesinden seçilen üç üyeden müteşekkil bir yönetim kurulu tarafından idare edilmektedir. Fon, iki alanda faaliyet gösterir; biri, araştırma projelerini finanse etmek, diğeri tamamlanmış araştırmalar arasından en başarılı bulunanına mükâfat vermektedir.

Tıbbî sahada araştırma yapmak isteyen bütün araştırmacılar bu fondan faydalanabilirler. Adaylar, seçecekleri konunun plânları, fotoğrafları; eğer varsa, yaptıkları travayların birer ayrı baskısı veya listesi ile birlikte 12 kopya olarak Nisan ayının ilk haftası sonuna kadar İlmî Araştırma ve Mükâfat Fonu Sekreterliğine müracaat ederler. Yönetim Kurulu, bu müracaatlar arasında en uygun gördüklerini seçerek finanse eder.

Eczacıbaşı Müessesesi her yıl için Yönetim Kurulunun emrine 50.000 TL. ayırmıştır. Eğer önemli bulunan çalışmaların sayısı çoksa ve bu miktar yetişmezse fon, Yönetim Kurulunun isteği üzerine artırılabilir. «Eczacıbaşı İlmî Araştırma ve Mükâfat Fonu» tarafından finanse edilen çalış-

maların sonuçları tamamen araştırmacılara aittir ve Eczacıbaşı Müessesesi bunların üzerinde hiçbir hak iddia edemez.

«1964 yılı Eczacıbaşı İlmî Araştırma Mükâfatını Doç. Dr. Orhan Ulutin ile Dr. Bülent Berkarda grubu kazandı.

Yönetim Kurulu, iki ayrı araştırmayı 1964 mükâfatına lâyık bulduğu için, yönetmelik gereğince mükâfatı iki eser arasında bölmüş, bu yıl için mükâfatın tutarını 15.000 TL. sına yükselterek, 10.000 TL. sınının Doç. Dr. Orhan Ulutin'e, 5.000 TL. sınının Dr. Bülent Berkarda grubuna verilmesini uygun görmüştür.

Doç. Dr. Orhan Nuri Ulutin'in mükâfat kazanan çalışması :

Dr. Ulutin, hemofili hastalığının (kanın pıhtılaşma kabiliyetinin bozulması sonucu durdurulamayan kanamalar) sebeplerinden biri olan trombositlere bağlı bozuklukların oluş mekanizmasını aydınlatması için Eczacıbaşı mükâfatına lâyık görülmüştür.

Çeşitli faktörlerin rol oynadığı kanın pıhtılaşma mekanizması, son derece karışık olaylara bağlıdır. Faktörlerden bir tanesi, kan içerisinde bulunan ve trombosit adı verilen hücrelerdir. Bunların sayılarının belirli bir sınıra altına düşmesiyle, pıhtılaşma mekanizmasında güçlük ve kolay kanama kabiliyeti ortaya çıkar. Bazı hallerde bu trombositler sayıca sınıra altına düşmedikleri halde kanamalar görülebilir. Bunun da sebebi trombositte bulunan bir

bozukluktur. Bu bozukluktan meydana gelen hastalıklara «kalitatif trombosit» hastalıkları denir. Orhan Nuri Ulutin, bilhassa bu hastalıkların oluş mekanizmasını aydınlatmak için dünyaca ün kazanan araştırmalarını yapmış, birçok ülkelerde kabul edilen çalışma metodları ortaya atmıştır (distile su testi, trombotik ozmotik rezistans testi, elektron mikroskobu altında ozmotik rezistans testi).

Dr. Bülent Berkarda grubunun mükâfat kazanan çalışması :

Son yıllarda hekimlik alanında trombo-embolik hastalıklarla ilgili çalışmalar ilerlemekte, yeni yeni kanın pıhtılaşmasını önleyen ilaçlar (antikoagülanlar) geliştirilmektedir. Bu ilaçlar damarları tıkayıp, hayatı tehdit eden pıhtıları erittikleri gibi, iyi izlenmiyerek gereğinden fazla kullandıklarında iç kanamalara sebep olabilirler. Bu yüzden antikoagülanlarla tedavi edilen hastaların kan analizleri devamlı olarak ve titizlikle yapılmalıdır. Dr. Berkarda ve grubu çalışmalarına kadar, hekimlikte «Quick Testi» ve «Biggs ve Douglas Testi» adlarıyla tanınan iki test kullanılmaktaydı. Yalnız, bu testler karışık ve güç oldukları için ancak tam teşkilâtlı hastaneler tarafından yapılabiliyordu. Dr. Bülent Berkarda, Dr. Gönül Akokan ve Dr. Uğur Derman'ın geliştirerek bu yılın Mart ayında yayınladıkları test, yukarıda adı geçen her iki testin yerine kullanılmakta ve çok kolaylıkla uygulanabiliş, antikoagülanlarla tedavinin yakından kontrolüne imkân vermektedir.

İncelemeler

Eyüp Han'ın Sohbet Toplantısı

Osman OKYAR

Cumartesi 3 Temmuz akşamı Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han, ikamet ettiği Hariciye Köşkünün salonunda 20-30 kişilik bir davetli grubu önünde, dünya meseleleri hakkında görüşlerini ifade eden bir konuşma yaptı.

Toplantının maksadı Türk aydınları ve basın mensupları ile tanışmak, kendileriyle Türkiye ve Pakistan'ı ilgilendiren çeşitli mevzularda hasbihal etmek idi. Böyle bir toplantıyı tertip ederek, protokole bağlı kalmadan konuşmak ve fikir teatisinde bulunmak istemesi, Eyüp Han'ın devlet adamı çapını ortaya koyan güzel işaret oldu.

Pakistan Cumhurbaşkanı hem iddiasız rahat ve alçak gönüllü şahsiyetini, hem de dünya mevzularında, kül-

tür ve politika meselelerinde hâkimiyetini ve sezîş kabiliyetini Hariciye Köşkünde toplanan küçük gruba kabul ettirdi ve hakikaten çok müsbet ve iyi bir tesir bıraktı.

Konuşması esnasında, Cumhurbaşkanı iktisaden geri kalmış Müslüman milletlerin problemlerine değinmiş ve müteakiben dış politika konusuna geçerek, bugünkü dünya şartları altında, bu milletlerin seslerini daha kuvvetle nasıl duyurabilecekleri konusu üzerinde durmuştur. Bu konular hakkında Eyüp Han'ın söylediklerini özetliyerek, ayrıca mevzular hakkında kendi düşüncelerimizi ifade etmeğe çalışacağız.

Eyüp Han, Müslüman milletlerin ve halkların asırlardan beri onları bunal-

tan kadercilikten ve işlerini Allah'a terketmek temayüllerinden vazgeçmek, işlerini akıl ve mantığa göre yürütmek zorunda olduklarını belirtmiş ve böyle bir davranış ve zihniyet değişikliğinin, herkesin arzu ettiği ilerlemenin birinci şartı olduğunu belirtmiştir. Müslüman milletlerde ufak bir zümre, ister aydınlar olsun, ister idareciler olsun, Batı zihniyet ve tekniğini benimsemiş olabilir. Fakat bu keyfiyet, bu milletlerin kaderini değiştirmeye kâfi gelmez. Davranış değişikliği kütlelere intikal etmeli, şimdiye kadar daha ziyade bâtil itikatlara saplanmış olan halka rasyonel davranışlar benimsetilmelidir.

Eyüp Han, esas itibarıyla, İslâm dininin, aklı davranış ve düşünceyi engellemediği düşüncesindedir. İslâm ilkeleri iki temele dayanır: Birincisi Allah birdir düsturudur. Bunun mânası Allah gözünde tüm insanların eşit olmasıdır. Bunun aklı düşünce ile tezat teşkil eden tarafı yoktur. Bilâkis, çağdaş adalet ve demokrasi mefhumları bu ilkeye dayanıyor.

İkinci düstur kıyamet ile ilgili olup kıyamet gününde herkesin, dünyadaki hareketinden hesap vermesini âmirdir. Bu ilke, insanlara mütevazı olmayı, hemcinslerine karşı saygılı olmayı telkin eder.

Eyüp Han'ın nazarında bu iki ilke, İslâmın esas ruhunu ve muhtevasını teşkil ediyor. Bunlar, çağdaş medeniyetin temeli olan aklın hâkimiyeti ile çatışma hâlinde değildir. İslâm, bugünün bilimi ışığında, icmal ve içtihadatâbi tutulduğu ve tefsir edildiği takdirde, zamanımızın şartlarına en uygun din olduğu anlaşılacaktır.

Mesele bu şekilde vazedilince, genel esaslar hakkında Eyüp Han'ın düşünceleri ile mutabakat hâlinde olmak imkânsızdır. Hakikaten, İslâmın genel ilkeleri çok güzel olan ve insanlık tarafından benimsenmesi icabeden hedefleri ifade ediyor. Genel ilkelerin, çağımız icapları ile çatışan bir tarafı olmadığını gibi, bunlar bilâkis, her zaman ve her yerde muteber olan prensiplerdir. Fakat, genel ilkelerden uzaklaşılarak İslâmın müşahhas ve müteferri hükümlerine gelince vaziyet değişebilir. Bunların bazıları 1200-1300 sene evvel, Arabistan'da yaşama şartları gözönünde tutularak vâz edilmiştir. Çağdaş şartlara bunların intibak etmesine imkân yoktur. Bir misal göstermek için, iktisat sahasından bir mevzu ala-

lım: İslâm kaideleri meyanında faizi men'eden bir kaide vardır. Bu kaidenin belki 7 nci asrın şartları altında bir dayanağı mevcut idi ve bunu tatbik etmek mümkün idi. Akla en yakın izah tarzı, bu hükmün Murahabacığa engel olmak üzere vâz edilmiş olmasıdır. 20 nci asrın şartları altında bu hükmü, harfi harfiyen kabul etmek ve tatbik etmek mümkün olabilir mi? Bu ve buna benzer diğer bazı haller, İslâm dinine ait bazı muayyen kaide ve hükümlerin çağdaş medeniyet icaplarına uymadığını gösteriyor. O halde ne yapılacaktır? Olduğu gibi, bütün hükümleri ve kaideleri ile İslâm'ı harfi harfiyen tatbik ettirmek, çağdaş medeniyet ile tezada düşmek olmaz mı?

Üzerinde durulması icabeden ve Eyüp Han'ın genel konuşmasında temas etmediği veya temas etmeye vakit bulamadığı konular bunlardır. Din otoriteleri, akla yakın yolu kabul ederek, İslâm dininde asıl mühim olan hususun genel ilkeler olduğunu, teferruata ait hükümlerin (içtihat) yolu ile değişebileceklerini kabul ederlerse, mesele büyük ölçüde halledilmiş olur. Fakat din otoriteleri, dinin ilkeleri ve kaideleri ile bir bütün teşkil ettiği, bunların hiç birine dokunulamıyacağı üzerinde ısrar ederlerse, o zaman mesele değişir.

Eyüp Han'ın din ve ideoloji probleminden, çağımızda Müslüman milletlerin karşılaştıkları dâvalara geçerken aşağıdaki şekilde, güzel bir bağlantı kurmuştur. Kur'anın (Müslümanların orta yolun yolcusu oldukları) na dair koyduğu kaide bize, bugün tutmamız doğru olan yolu göstermektedir. Eyüp Han, orta yolun yolcusu olmanın, renksiz, hedefsiz ve tercihsiz bir davranış olmadığını ifade ederek, bu düsturun, ancak başkalarının fikrine de saygı gösteren, aşırı temayüllere saplanmayan insanların Müslüman olabileceklerini gösterdiğini ileri sürmüştür. Bu münasebetle Eyüp Han, yeni gelişen milletlerin başlıca problemlerinden birine, disiplin yetersizliğine değinmiştir. Bu memleketlerde disiplinsizliğin en fazla olduğu, nefis hâkimiyetinin en az olduğu zümreler üniversite gençliği, politikacılar ve basın mensupları olduğunu ifade eden Eyüp Han, hürriyetin ana şartı ve teminatının disiplin olduğunu belirtmiştir. Eyüp Han, çok yerinde olarak, orta yolun disiplin ve nefis hâkimiyeti yolu olduğunu ilâve etmiştir.

Eyüp Han, Asyanın Müslüman devletlerinin karşılaştıkları iç meselelerden dış politikaya geçerek, küçük devletlerin çağımızda karşılaştıkları problemlere değinmiştir. Eyüp Han'ın görüşü şudur: Çağımız dev devletler çağıdır. Amerika, Rusya, Çin ve Hindistan çevrelerini gittikçe daha fazla etkileri altında bulunduruyorlar. Pakistan bunların üçü tarafından çevrilmiştir. Diğer memleketleri tehdit eden tehlikeler az değildir. Küçük devletler, devlerin emellerine âlet olmak istemiyorlarsa, birleşmelidirler. Dar milliyetçilik hedefi çağımızın şartlarına uymamaktadır. Eyüp Han'ın tasavvur ettiği yaklaşma siyasî sahadan ziyade, iktisat ve kültür alanlarında yaklaşmadır. Pakistan, Afganistan, İran ve Türkiye gibi memleketlerin birbirleriyle, kültür ve iktisat sahaslarında daha fazla münasebetlere girişmeleri, birbirlerini daha iyi tanımaları lüzumludur.

Esas itibarıyla, Asya'nın Müslüman devletlerinin iktisat politikalarını ahenk leştirmelerinin, doktrini veya sisteme bağlanmadan karma ekonomi yolu ile iktisadî gelişmelerini gerçekleştirmelerinin lüzumlu ve faydalı olduğu şüphesizdir. Bu mevzuda Eyüp Hanın görüşü uzun vâdelidir ve yerindedir. Dinî bağların çok kuvvetli müşterek bir faktör teşkil ettikleri muhakkaktır. Bu zemin üzerinde tedricen bir bina meydana getirmek mümkün olabilir. Ancak, vücuda getirilecek müesseselerin mevcut siyasî tertiplere hâlel getirmemeleri gerekir. Kurulmuş olan emniyet sisteminin muhafazası şarttır. Tasavvur edilen kültürel ve iktisadî yaklaşma tedricen ve safha safha gerçekleştirilmelidir. 20 Temmuz tarihinde İstanbul'da Türkiye, İran ve Pakistan arasında bir zirve toplantısının yapılması kararlaştırılmıştır. Toplantı gündemi iyi hazırlanmalı ve konuşulacak konular olgunlaştırılarak safha safha tatbikata intikal ettirilmelidir.

SİYASİ TARİH

1789 - 1960

Yazan :

Prof. Dr. Fahir H. Armaoğlu
850 sahife, fiyatı 50 T. L.

İsteme adresi :

Siyasal Bilgiler Fakültesi
Yayın Memurluğu

Ustalığın Sakıncaları

Kaya ÖZSEZGİN

Kısa yoldan kesinleşmiş anlamı içinde, ustalık, anlaşılır, kolayca benimsenebilir bir kavramdır. Sanatın hangi dalında olursa olsun, ortalama, hattâ üstün denebilecek bir ustalığa erişmeyi, kendi alanında işinin her bakımından eri bir sanatçı sayılmayı kim istemez... Ustalığın, kişilikle ortak, kesişen yönleri vardır şüphesiz; ama bütünüyle göz önüne alındığında belli bir eğilimin, belli bir anlayışın ustası olmak, kişiliğini salt bu yönde korumak savunulur bir durum olmasa gerek. Giderek, sanatçının, kendi sanat tutumu çerçevesinde ustalığını uzun bir süre sürdürmesinin, sanat gelişimiyle karşıt durumlar doğurduğu, sakıncalar yarattığı bile söylenebilir. Çok yönlü bir ustalığa sözüm yok; böyle bir niteliği olan sanatçı, zaten, kendini aşmayı, bir sıra eğilimi geride bırakmayı göze alabilen sanatçı demektir. Başka bir deyişle, değişken ustalığı, duruk ustalığa yeğleyen (tercih eden) kimsedir o. Oysa, sözünü ettiğimiz «usta» sanatçının tutumu, bir yerlerde kendini aşmaya, kişiliğini başka biçimlerde belirlemeye engel oluyorsa, bu ustalığın gerçek, değişken ustalıkla herhangi bir ilgisi yok demektir. Günümüzün gerçek sanatçılarına bakın, onlar, belli dönemler boyunca ustalıklarını yenmesini, yengilerini kişiliğın sağlam temellerine oturtmasını bilmiş sanatçılardır. Bu yönüyle, ustalığı aşmak, sanatı yeni aşamalarda olgunlaştırmak, kendine güveni yenilemek oluyor. Burada bir genelleme yaparak denebilir ki, sanat anlayışında ustalık kertesine geldikten sonra, bu ustalığın sakıncalarını görüp kavrayabilmek, o anlayışın ustası olarak kalmaya göz yummamak, yürekli sanatçılığın işidir. Dün yaptıklarımızın bugünkünden iyi olmadığını, yarınkilerin ise bugünkülerden çok daha iyi, başarılı olması gerektiğini bilmek, sanatçı kişiliğini belli dönemlerde, durmadan yenilemek oluyor bir bakıma. Fransızların «époque» ya da «période» dedikleri «dönem» lerin, güçlü sanatçıların evriminde kolayca izlenebilir aşamalar olması, başka neyle açıklanabilir... O özel, doğrudan doğruya kendine özgü girişimler, ustalaşmayı bilinçli bir biçimde yenmenin, sanat tarihine geçmiş belli başlı duraklarıdır. Nesnel bir görünüm içinde, sanatın, kimi zaman görünüşleri bozup değiştirerek betinlemeğe (tasvire), kimi zaman anlık görünüşleri yansıtmaya kimi zaman soyuta dek uzanan bir yol izlemesinde, sanatçıların, durmadan kendilerini aşma isteklerinin payı vardır. Yani biri öbürünün sonucu. Hem öylesine olumlu, sanatın asıl niteliğiyle başat bir sonuçtur bu.

Bir yolun en iyisini, en iyi biçimde — Bu söz de aslında su götürür — denemiş olmak, hep aynı yolu izlemek gerektiğini hiçbir zaman kanıtlamaz. Öyle olsa, sanatçının kişisel özgürlüğü, kendini yenileme amacıyla çelişkiye düşmüş olurdu. Örneğin Mondrian'ın ağaç varyasyonları, Picasso'nun mavi, ya da pembe dönemleri, on-

dan sonraki yıllarda da süregelirdi. Oysa öyle olmadı. Mondrian, kendini aştı, yeni bir plâstiğe ulaştı; Picasso ise hiç değilse «Demoiselles d'Avignon» dan bu yana «cubiste» denemelerin yeni, birbirinden öylesine ayrı örneklerini verdi. Picasso'yu bugün, seksen üç yaşında bir genç olarak tanıtan, kabul ettiren güç de, aşılan bu dönemlerden başkası değildir.

Geleceğine güveni olmayan kimselerin, ustalığın tembelliği içinde kabuklarına çekilerek, soylu bir erişilmezliğin — sözüm ona — düşleriyle oyalanmaları, sık sık görülen, ya da görülmüş olan olaylardandır. Söz gelişi, kişiliğini, aşırı soyut duyarlıklar içinde denedikten ve bunu sanatçı eylemine uygun biçimlerde sunduktan sonra, yeniden doğaya dönmek, objeyi yeniden fethetmek ya da bunun tam tersi bir yol izlemek, kişilik için sakınca değil, ona yeni olanaklar (imkânlar), anlatım araçları tanımak demektir olsa olsa...

Günümüz sanatçılarının çoğu, bunaltı ile mutluluğun keşiştiği yerde, kendi durumlarından dolayı, aşırı bir rahatlık içinde sinmiş benziyorlar. Onlar için, çok zaman yüzeyden verilmiş yargılara dayalı ustalıkları dışında, başkaca bir mutluluk yoktur. Örneğin seviyi, yalnızlığı, bunaltıyı en iyi yansıtan kendileridir. Bir sıra eleştirmen, eserlerle kanıtlanan böyle bir yargıya ulaşmışlar ya, artık ne o eleştirmenler sözlerinden döner, ne de o sanatçı ustalığında... Burada sorumsuz eleştirmenlere kızmamak elde mi? Neden mi? Çünkü, sanatçının ustalığını körükleyen biraz da onlardır da ondan... Bizde çoğunlukla rastlanan bir eleştirmen - sanatçı ilişkisi vardır. Şu eleştirmen, şu sanatçıyı eğiliminin ustası olarak tutmuş bir kez ya, artık o «tutuculuk», o eleştirmene de, sanatçıya da bir çeşit dokunulmazlık sağlamıştır. Güvensiz ortamlarda, böylesi yargıların uzun bir süre dayanması, öbür yargılar önünde soyut bir güçle direnmesi, yalnız bizim topluma özgü bir özellik sayılamasa bile, en ilginç örneklerine gene bizde rastlanıyor. Kişiliğın belli bir ucunda yoğunlaşmak, ustalaşmak, yeter bir nitelik sayılabiliyor çok zaman.

«Usta» sanatçılara değil, gerçek ustalara dönmeliyiz.

Ne Diyorlar

De Gaulle ve Anglo - Saksonlar

David SCHOENBRUN

Son üç yıl zarfında, Batının başlıca Devlet adamları defalarca karşılaştılar. Bir mühim istisnası ile : John F. Kennedy'nin 1961 te Paris'teki ziyareti dışında Amerika Birleşik Devletleri ile Fransa Devlet Başkanları arasında gerçek bir karşılaşma olmadı. Ezelden beri dost ve müttefik olan bu iki büyük kuvvet arasında, o tarihten itibaren devamlı bir sessizlik oldu.

Sessizlik, politikada, tabiatteki boşluk kadar anormaldir. Bu, uzun süre devam edemez. Bu yılın sonunda veya 1965'in başında De Gaulle ile Amerika Devlet Başkanı arasında, Amerika'daki seçim kampanyası nihayete erdiği vakit, bir görüşme olacağı kat'iyet keşbetmiştir. Bu, öngörüldüğü şekilde Lyndon Jhonson Başkan seçilirse, mutlak olacaktır. Nitekim yeni başkan sessizlikten nefret eden bir adamdır.

Gelin ki konuşabilelim». Texas'lı başkanın felsefesi budur. Kongredeki otuz yıllık mücadelesi onu psikolojik yönden hissizleştirmiştir. Bu, otuz yıllık harb ve politika hayatında hassasiyetini kaybetmiş olan De Gaulle ile görüşmelerde ihmal edilmeyecek bir kozdur.

Psikolojik plânda De Gaulle'ün geliş-

mesi değişik olmuştur. Fransa'nın bu sey-yar şövalyesi bir zırha bürünmüştür ve mücadeleyi müzakereye tercih etmektedir. De Gaulle, Roosevelt ve Churchill ile, müttefiklerin geçmiş karşılaşmalarında görülmedik bir şekilde karşılaştı. De Gaulle tahrik edici bir politika güttü ama karşısında Roosevelt ve Churchill gibi zor karakterler buldu. Jeanne d'Arc kompleksine kapılmış bir De Gaulle hikâyesini - gerçek olmadığını bildiği halde - yayan Roosevelt'tir. Büyük hitabet üstadı Churchill ise «Yazık olanı, benim papazlarımın onu yakmama müsaade etmeyecekleridir» demekten kendini alamamıştır.

Son trajedi :

Açılan yaraları hakaretler takip etmiştir. De Gaulle'ü Anglo-Sakson idarecilerine karşı tutan şiddetli hâdiseler olmuştu : Gizli ajanlar mücadelesi, Darlan'ın katli ve daha sonra Stuttgart'ta Aoste vâdisinde, işgal bölgeleri konusunda çıkan bir ihtilâftan ötürü Amerikan ve Fransız kuvvetleri arasındaki çatışma. Son trajedi ise : Suriye'de Fransız kuvvetlerine İngilizlerin müdahale etmeleri olmuştur. Bu hâdiseler gerçek bir sivil harbi yaratmadıysa da, müttefikler arasında en kaba muha-

rebeyi yaratacağı. Bu kaba ve sinsî harb hiç bir vakit durmadı. Ancak onu iki devreye ayırmak mümkündür. 1940-1945 yılları arasında De Gaulle'ün Roosevelt, Churchill ve Truman'a karşı açtığı mücadele. Bu, mücadelenin ilk devresini teşkil eder. Ve 1953-1963 yılları arasında De Gaulle ile Eisenhower, Kennedy, Macmillan arasında çıkan uyumsuzluk ki bu da sinsî savaşın ikinci devresini teşkil eder.

Lyndon Johnson bir mütarekeye varmağa kararlıdır. 1960 da De Gaulle ile ilk karşılaşmasından beri bu ümidi daima beslemiştir. Bu görüşünü, Kennedy'nin Başkanlığa seçilmesinden az sonra, Paris'te bir yemekte de ifade etmişti. Paris'e, Atlantik Paktı üyelerinin katıldığı parlamento bir toplantıya iştirak için gelmişti. Resmen senatör idi. Demokrat ekseriyetin lideri olmakla beraber protokola riayet hissinden diğer Amerikalı senatörlerin başına geçmek istememiş, fakat De Gaulle ile karşılaşma fırsatını da ümit etmişti.

Johnson'un isteklerini bildirdiğim De Gaulle'ün çevresi bu isteğe iygi duydu. Bir süre sonra da General De Gaulle senatör Johnson'u, özel bir mülakata davet etti.

General De Gaulle ve Lyndon Johnson mükemmel anlaşılar. Daha sonra bu konuda konuşma fırsatını elde ettiğim General, bana «Johnson bir politikacı değil, politikadır» dedi. Politikacıları hâkir gören ve tırnaklarının ucuna kadar politika olan De Gaulle'den bu sözlerin çıkması, arzu edilebilecek iltifatların en büyüğü idi.

De Gaulle'ün tesiri altında kalmış Johnson'a gelince o da çok tatmin edilmiş görüldü. İntibalarını sorduğum zaman : «De Gaulle, bana zannettirildiği gibi soğuk ve sahte tavırlı değildir. Son derece cana yakın ve eski Güney tarzına benzer şekilde senyör idi. Ve müşterek bir yönümüz olduğunu da keşfettim : Boyumuz. Her ikimiz de tamı tamına 1.92 yiz. Meselelere aynı gözle bakabiliriz...»

Üç yıl sonra Kennedy'nin trajik ölümü, Lyndon Johnson'u başkanlığa getiriyordu. Bütün dünya şeflerinden Washington'a taziye bildirilmekteydi. Bütün bu mesajlar arasında De Gaulle John Kennedy'yi muharebe meydanında şehit olmuş bir asker olarak selâmlamaktaydı. Ve Korteji Arlington mezarlığına kadar takip eden yabancı şahsiyetler arasında, en heybetli siluet Fransızın idi. Amerika Başkanı ile De Gaulle arasında bir yakınlaşma fırsatı çıkmış ise, bu olayları aynı zaviyeden görebildikleri ve aynı acıyı duyabildikleri an olmuştur.

1964 yılında buluşma var mı?

Ancak Başkan Johnson, hâdiselere Charles de Gaulle'ün baktığı zaviyeden bakmak için aynı boyda olmanın kâfi gelmediğini öğrenecekti. Dışişleri Bakanlığında bir sohbet sırasında De Gaulle'e işi düşmenin ne olduğunu keşfedecekti. Başkan, De Gaulle'e Washington'da bir görüşme hususunda ne düşündüğünü ve Kennedy ile 1964 yılı için kararlaştırılmış olan buluşmayı teyid edip etmiyeceğini soracaktı. En dostane yollardan, davetini üç defa tekrarlıyacaktı. Müzakere için vaktin müsait ol-

duğuna samimî olarak inanıyordu. De Gaulle'ün cevapları kısa fakat müsbet oldu. De Gaulle gittikten sonra, Johnson Kennedy ile öngörülen Washington toplantısını Fransa Devlet Başkanının kabul ettiğini memnuniyetle bildirecekti.

Ancak daha sonra, Fransız resmî çevrelerinin De Gaulle'ün Washington'a gitmeyi kabul ettiğini yalanlamaları üzerine sinsî mücadele yeniden başladı. Bu seferki

Johnson ileydi. Amerika Devlet Başkanının beyanlarının resmen tekzip edilmesi, Amerikalılar için vâhim bir meseledir.

(Devamı var)

Bu makalenin yazarı David Schoenbrun De Gaulle'ü 1940 dan bu yana yakından takip etmiş, Roosevelt, Churchill, Kennedy ve Johnson ile defalarca mülakatta bulunmuş tanınmış bir Amerikalı gazetecidir.

Robert Kolej Lise Bölümü Müdürü Cornellius H. Bull'un Mezuniyet Töreninde Yaptığı Konuşma

— HAZİRAN, 1964 —

Sayın anneler ve babalar,

Bugün karşınıza içim çeşitli duygularla dolu olarak çıkmış bulunuyorum. Bundan dört yıl önce, bu sınıfın karşısına ilk olarak çıktığım zaman bu günün geleceğini biliyordum amma, o beklenen gün çok çabuk geliverdi. Bu salonda bulunanlar ve bilhassa veliler için bu mutlu gün şüphesiz ki uzun bir seyahatin sonudur. Şu anda ne kadar mesut olduğunuzu biliyorum ve sizlere bütün kalbimle «gözünüz aydın» demek isterim.

Şurada, ön sıralarda oturan mezuniyet sınıfını kısa bir süre için atlayarak önce velilerle konuşmak istiyorum. Oğlunuzun gördüğü eğitimi daha bir şekilde değerlendirebilmeniz için sizlere, bu okulun amaçları ile ilgili bir kaç noktayı belirtmek isterim. Çocuklarınızın eğitiminde bizim de küçük bir payımız olup olmadığı hususundaki kararınızı bu prensipler üzerinde durarak ve oğlunuzu, onların ışığı altında yeniden inceliyerek vereceğinizi umarım. Mamafih onlarda hiç bir değişiklik görmiyebilirsiniz de... Yalnız, dışardan bakılınca bina temellerinin de görünmediği hakikati ni asla unutmayınız. «Gülü güzel yapan onun yetiştirilmesi için sarfedilen zamandır» derler. Sevgi, ihtimam, emek ve saygı demektir; sevdiğiniz şey ise sizin yaratığınızdır.

İnsan olmanın en güzel, en büyük özelliği aklımızı en üstün bir şekilde kullanabilmemizdir. Her yaratıcı hareketin, aptalığın sukut ettiği anda ortaya çıktığı söylenir. Bizim amacımızın nihai tahlili de şöyle özetlenebilir : şaşkınlık anlarında kendini çabucak kurtarabilmesi için oğlunuza bol imkân sağlamak... Bu, daha ziyade kitaplar vasıtasıyla mümkün olmuştur.

Kitaplar; daha doğrusu kitaplar, öğretmenler ve uyanık öğrenciler, bizim sanatımızın âlet ve edevâtıdır. Fakat bu modern dünyada insanın şahsiyetini bulması, ruhi huzura kavuşması için mevcut birkaç iyi vâsıtadan biri ve en önemlisi okumaktır. Okuma yolu ile kişi, kendi kendini yeniden ve daha iyi tanıyabilir. Ya'nızlık acı ve çok zor... Ama insan hayatta bazan yalnız da kalabilir. Şüphesiz ki en büyük temennimiz çocuklarımızdan hiç olmazsa bir

kısına kitapların cennetinde kaybolma zevkini tattırması olmanızdır. Amaçlarımızdan biri işte budur.

Belki de bâzılarınız çok hayret edeceksiniz amma, çocuklarınızın mühendis olup olmamaları hakikatte bizi hiç ilgilendirmez. Oğlunuz bu kolu seçse bile, elimizdeki istatistiklerden de anlaşılacağı gibi, eninde sonunda bir başka sahaya atılacaktır. Bu bakımdan biz yüksek okul öğretmenlerinden daha şanslıyız; zira, sınırlı bir konuyu öğretme mecburiyetinde değiliz. Biz sadece öğrencilerimize düşünme melesini kazandırma çabasıyla hareket etmekteyiz. Mevduiyetimizin gerçek hedef ve sebebi, sizin de takdir edeceğiniz gibi, budur. Burada yaptığımız her iş bu gâyeye yöneltilmiştir. Öğrencinin deniz anasının ezberlemek mecburiyetinde kaldığı bazı kısımlarını, veya kendisini pek de ilgilendirmeyen bir piyesin kahramanlarını ve hattâ Hook Kanununu hatırında tutamayacağını gayet iyi biliriz. Belki de hayatta bir daha bunlarla karşılaşmayacaktır. Fakat bilinen bir husus varsa o da benzeri durumlarla daima haşır-neşir olacaktır. Böyle bir durumda artık düşünme işlemi başlayacak ve o bu işi yalnız başına yapmak mecburiyetinde kalacaktır. Bu cümledeki «yalnız başına» sözü anafikirdir. Bu okulda bulunduğu sürece oğlunuzun temaslarının çoğu kendi arkadaşlarının hududuru pek aşmamıştır; fakat, kendi kendine karar vermek mecburiyetinde kalacağı günler uzak değildir. Yüksek iddialara sahip bir insan ise arkadaşlarını geride bırakıp orijinal fikrin yalnızlıklarıyla başbaşa kalacağı inzivâ hayatına atılmak mecburiyetindedir. Ancak bu seyahati yapabilenler, lider olabileceklerdir. Burada bazı liderler yetiştirmiş olduğumuz ümidindeyim. Bir lider inanç dolu, peşinden sürüklenme kabiliyetini ve ayrıca tekâmül ve karar verme hassalarını haiz olmalıdır. Bunlar bizim üzerinde olduğumuz en önemli meselelerdir. Ekseriyetin fikirleri kendisinininkine tamamen zıt olduğu anlarda bile kendi kendine düşünebilme ve kendi kendine karar verebilme alışkanlığını kazandırmak eğitim işleminin en güç tarafıdır. Gençlerde, topluluğun yanlış yolda yürüdüğünü bildikleri halde, topluca

düşünme ve topluca hareket etme temayülü vardır. Biraz önce bir liderin kendi başına hareket edebilecek nitelikte olması gerektiğini belirtmiştim; lideri tâkip edenlerin de bu kabiliyete sahip bulunmaları aynı derecede önemlidir. Hepinizin çocuğu birer lider olmalıdır. Düşünebilen birer tâkipçi olmaları, aldatıldıklarını, veya yanlış yola sürüklendiklerini anhyabilecek duruma gelmeleri bile çok önemlidir. Biz onların bu kabiliyetlerini okul sıralarında iken geliştirmeye çalıştık. Bir taraftan kendi kendilerine karar verebilme kabiliyetlerini geliştirirken, diğer taraftan onları giriştikleri her işi muhakkak devam ettirmeleri hususunda teşvik ettik. Çocuklarınızı iyi tanıyorlarsanız, onların herhangi bir hususta derinleşmekten ziyade bir fikirden diğerine atlama, bir işi tamamlamadan bir diğerine başlama, temayülünde olduklarını da biliyorsunuz demektir. Derslerini devam ettirmede bazan güçlük çektiler. Ama hiç bir zaman onları tahsilin kolay olduğu veya çoğu zaman zevkli olabileceği gibi yanlış düşüncelere sevk etmedik.

Bilgilerime dayanarak diyebilirim ki tahsil şarttır ve bizi hayvanlardan ayıran yegâne şey de budur. Bir hayvandan farklı olarak bir insanın öğrenebileceklerinin hududu yoktur; hayvanların öğrenebilecekleri şeylerse sınırlıdır. O halde en esash fark ve dolayısıyla üzerinde en fazla durulması gereken husus budur.

Oğullarınız Robert Akademinin kuruluşundan bu yana geçirdiği en önemli değişikliklerin içinde yaşadılar. Şimdi mezun oldukları okul bundan sekiz yıl önce girdikleri okula görünüşte pek benzememektedir. Biz esas olarak yine aynı prensiplere bağlıyız; sadece bu prensipleri sizlere yeni bir ambalâjla sunuyoruz. Bütün ders dışı faaliyetlerde vakit öldürmek değil, birşeyler öğretmek düşüncesi gizlidir. Sportif faaliyetlere katılanlara sporcuyu ruhu aşılarmaya çalışılmış, gâyenin müsabakaları kazanma olduğu üzerinde asla durulmamıştır. Bütün bunların arkasında tek bir düşünce gizlidir: sorumluluk. Birçoklarımızın korktuğu ve kaçındığı, fakat biz eğitimcilerin daima başvuracağı bir husus. Diyebilirim ki, bu ay, dünyanın dört bucağında, benim gibi bir çokları da mezuniyet sınıfları önünde sorumluluktan bahsetmektedir. Kendi şahsına karşı, okula karşı, vatana karşı sorumluluk. Biz okulda bu husus üzerinde fazla konuşmadık. Ama gerek hareketlerimizle, gerekse direktiflerimizle çocuklarınıza yalnız kendilerine münhasır olmanın bir sorumluluk duygusu altında bulduklarını daima hatırlattığımızı umarım. Bu okulda okumakla ne kadar talihli olduklarını sık sık tekrarlamadık. Onların da bunu idrâk ettiklerini, fakat bu hususta konuşmaktan mahcubiyet duyduklarını gayet iyi biliyorum. Belki de bu hususta konuşmak yaşları icabı onlara garip geliyordu. Şimdiye kadar onlardan hiç bir hususta para yardım talep etmedik; sadece ilgi göstermelerini ve hizmette bulunmalarını istedik ve bu konuda hâyal kırıklığına da uğramadık. İstanbul ilkokullarında öğretmenlik yaptılar, Anadolu'nun bir çok köylerine gidip çalışma kamplarında vazife aldılar, bu memleketteki en faal izci teşkilâtını devam ettirdiler; Beyrut seyahatlerinin masraflarını

karşulamak için günlerce çalıştılar, öğrenci derneğinin derin ve akıntılı sularında, bu mevkilere devamlı olarak sınıflarının böyle bir teşkilâtın işlerini yürütebilecek en ehliyetli öğrencilerini seçerek gemilerini kurtarmasını bildiler. Bu sınıfı bildim bileli, takriben dört senedir, her hususta iyi düşünebilmeleri ve yapıcı davranışları onların nişanesi olmuştur. Biraz önce de bahsettiğim gibi, bu gençler okulun geçirdiği büyük bir değişim devresinde yaşadılar; sadece yaşamadılar, bana öyle geliyor ki aynı zamanda bu değişimin birer vasıtası oldular. Hem nazari hem de tatbiki olarak bir takım yenilikler getirdik; çocuklarınızın bunlara karşı tepkisi dâima zamanında ve yapıcı olmuştur. Bu bakımdan onlara şahsen büyük bir şükran borcum vardır. Eski mezunlarımızdan bazılarının okulun eski geleneklerinin artık kalmadığından bahsettikleri kulağıma çaldı. Bu belki doğrudur; fakat ben bu ölmüş olan geleneklerin zaten ölmeye mahkûm ayrıca, her düşünen insanın, bu okulu temsil ettiği kavramlarla seven ve ona bağlı her öğrencinin arkasından yas tutmayıacağı cinsten oldukları kanaatindeyim. Çocuklarınızın hâlâ yaşamakta olan iyi geleneklerin birer canlı temsilcisi olduklarını bilmenizi isterim.

Çocuklarınızdan öğrendiklerimiz hakkında da birkaç söz söylemek isterim. On-

lardan bazı Türkçe kelimelerin yanlış ve çok fena bir şekilde telâffuzunu öğrendik: «Tamam» ın «Temeem», «Yaşa» nın «Yeşşeee», «Evet» in kesin olarak söylenmeyip «Eveet» şeklinde uzatılması gibi. Bir gençlik topluluğunun, aynı atmosferde uzun zaman kalsalar da, yaşama ve hattâ öğrenme arzularını idâme ettirebileceklerini onlardan öğrendik. Arkadaşlıkta sadakatin yepyeni bir ifadesini onlarda gördük. Bu okula ve bu okulun çalışmalarına karşı duydukları sevginin yeter delillerini bize verdiklerinden eminim.

Konuşmamın başında karşınıza içim bir takım karışık duygularla dolu olarak çıktığımı söylemiştim. Düşüncelerimi belirttiğime göre, artık sizlere bunun sebeplerini de izah edebilirim. Çocuklarınıza çok alışmışım. İyi ve kötü her türlü hallerini gördüm. Onlara karşı ne büyük bir güven ve takdir hissi ile dolu bulunduğumu ve bu gün sona erdiğinde ne büyük bir boşluk duyacağımızı bilmenizi isterim. Onlar gibi daha bir çoklarını yetiştirebilirsek bu memleketin geleceğinin daha sağlam ve emin olacağı düşüncesi içimde kabarıyor.

Çocuklarınızı çok iyi yetiştirdiğiniz için sizleri saygıyla selâmlar, bu çabuk geçen yıllar içinde, onları ihtimamımıza güvenerek bizlere bıraktığınız için, ayrıca, teşekkür ederim.

Eğitim Görevlileri Projesi

Amir BİRJANDI

(Geçen sayıdan devam)

Sonuçlar ve etkiler:

İran halkının «Eğitim Görevlileri» programına ait referanduma olumlu oy verdiği 26 Ocak 1963 tarihinden beri halk bu önemli projeyi bütün kalbiyle desteklemektedir.

83.000 den fazla erkek çocuğunu, 27.000 kızı 56.000 yetişkini kapsayan eğitim alanında şimdi 3060 görevli vardır. Bu grup toplam masrafları için Plânlama Teşkilâtının sarfettiği para 165.480.000,— Rls. dir. Toprak ve mefruşat hariç binaların inşa edilmesi şeklinde olan köylü nüfusun iştiraki ise 148.400.000,— Rls. dir. (Aynı binalar hükümet tarafından bu miktarın üç katına bile sağlanamazdı.) Binlerce kilometre geniş yollar yapılmış, yüzlerce hamam ve mang inşa edilmiştir.

Bir çocuğun okul masraflarının, Millî Eğitim Bakanlığının normal okullarındaki öğrenci başına düşen maliyetin dörtte biri olduğu tahmin edilmiştir.

Geçmiş on dört ay boyunca ordu ve diğer işbirliği yapan çeşitli dairelerle başarılan ortak iş yapma durumu son derece iyidir. Kayda değer tek bir anlaşmazlık dahi olmamıştır.

Evvelce işsiz olan ve sık sık siyasi meseleler yaratan, karamsar görüşleri dolayısıyla önemli sosyolojik ve psikolojik problemlere sebep olan binlerce lise mezunu şimdi memleketin bu yararlı projesine katkılarda bulunmaktan son derece gurur duymaktadırlar. Köy hayatında edinilen güçlüklerin tecrübesi bu atılğan köşelerin

hayatlarına yeni bir ışık tutmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, gelecekteki öğretmenlerini, kabiliyet ve yeterliliklerini gösteren bu genç görevliler arasından seçecektir. 2460 görevlinin ilk grubuna bir sual kâğıdı yollanmış ve yüzde seksenden fazlası öğretmen olmak istemişlerdir. Bu isteklerin yüzde doksandan fazlası hâlen öğretmenlik yaptıkları köylerde öğretmenliğe devam etmek istemişlerdir.

Değerlendirme:

Memleketin eğitimsel ve sosyal gelişmesinde programın oynadığı rolün önemi dolayısıyla icabettirdiği geniş ve gerçekçi bir değerlendirmeyi, Millî Eğitim Bakanlığının üzerine almıştır. Bu değerlendirme programının ana gayelere erişmekteki etkisini inceleyecektir. Sonuç olarak eğitim görevlileri programı, iki buutlu olarak ele alınmıştır. Eğitimsel ve sosyal gelişmesinin her iki veçhesinde de kullanılacak olan unsurlar ilmi olarak tesbit edilmiştir. Bu unsurlar şunlardır:

- 1) İran dili gelişmesi testi,
- 2) Genel bilgi testi,
- 3) Zekâ testi,
- 4) Öğretmen kabiliyet testi,
- 5) Öğretmenin davranış müfredat defteri,
- 6) Eğitim değerlendirmesinin ve eğitim görevlilerinin sosyal etkililiğinin derecesinin ölçülmesi,
- 7) Eğitim görevlilerinin ders verme etkililiğinin ve idari değerlendirmenin ölçülmesi,
- 8) Toplum halkından eğitim görevli-

si ile ilgili olarak alınan tamamlayıcı bilgiler.

9) Öğrenci ilerleme testi.

İlk beş test bütün eğitim görevlilerine başlangıçtaki dört aylık öğretmen eğitimi programının sonunda tatbik edilir. Bu testlerin sonuçları görevlinin kişisel gerçekçi bulgulara varmak için istatistikî usullerle değerlendirildiği Araştırma ve Değerlendirme Bürosunda saklanır.

Çeşitli zamanlar, üç ve dört aylık aralarla müfettişler eğitim değerlendirmesinin ve eğitim görevlilerinin sosyal etkililiğinin derecesinin ölçülmesini doldururlar. (Yukarıdaki altıncı husus.). Eğitim görevlilerinin ders verme etkililiğinin ve idari değerlendirmenin ölçülmesi (yukarıdaki yedinci husus) görevlinin ilk on dört aylık öğretim devresini bitirmesinden üç ay evvel bölge eğitim başkanı tarafından doldurulur. Görevlinin köy liderleri, nazarı itibara alındığında sosyal etkililiği ile ilgili olan fikirler (yukarıdaki sekizinci husus) yirmi aylık hizmetten sonra bir defa doldurulurlar. Bütün bu değerlendirici ve ölçücü araçların sonuçları araştırma ve değerlendirme bürosu ile ilgili uzmanlar tarafından gerçekçi kriter ve standartlara göre muamele görürler.

Eğitilmiş personel öğrenci ilerleme testlerini (yukarıdaki dokuzuncu husus) eğitim görevlilerinin sınıflarına devam etmiş öğrencilere uygulurlar.

Sonunda Millî Eğitim Bakanlığı Değerlendirme ve Araştırma Bürosu eldeki bütün bilgilere göre her görevlinin yaptığı işi toplam olarak değerlendirir. Çeşitli testlerde gösterilen belli başarı standartlarına erişen görevliler İran köylerindeki ilkokullarda resmen istihdam edilmek üzere dört buçuk ay sürecek ikinci bir kursa katılmak hakkını kazanırlar.

Böylelikle İran'ın köy alanlarını geliştirmeye yönelmiş olan bu mükemmel program, majestelerinin himayesinde, hükümetin ve bütün İran halkının tam bir işbirliğiyle cehaleti, açlığı ve sefaleti yenmek, eğitim imkânları ve servet bakımından eşitlik sağlamak üzere tatbik edilmektedir.

S O N

Kültür ve Sanat

VANDALLIK, VURDUMDUYMAZLIK VE VATANSIZLIK ÜZERİNE: IX.

Mehmet Metin NİGAR

yeniden keşfedilen ege kıyıları

(Geçen sayıdan devam)

Her yarışma Eğitim Müdürü, Ziraî Mücadele Uzmanı ve Sağlık Uzmanından kurulu bir komite tarafından değerlendirilir. Kazananlar (Görevli ve köy heyeti başkanı) UNESCO tarafından verilen transistör radyolarla mükâfatlandırılırlar. İkinci bir benzer yarışma her Shahrestan'da, kazananlar arasında ve son yarışma da Shahrestan birincileri arasında her Ostan birincileri yıllık Mehregan Kutlanmasında Tahran'a gelerek mükâfatlarını Majestelerinin elinden almak şerefini kazanırlar.

Yetişkinlerin eğitimi, okuma-yazma ve köy kalkınması bakımından en başarılı olanlara verilmek üzere 1.500.000 RLS. tahsis edilmiştir.

İki haftada bir yayınlanan bir bülten görevlilerin yaptığı işleri, bu çocukların ne zor şartlar altında neler başardığını göstererek belirtir. İran'daki gazetelerin çoğu Eğitim Görevlilerinin hizmetlerini belirten özel sütunlara sahiptirler.

Mavi Yolcuları Ege ve Akdeniz kıyılarına sürükleyen ruhsal tutku neydi? Bunu genç Kabağağ'ın şu pasajından belki kavriyabiliriz :

«... Duru, suskun, bambaşka koylar geçiyoruz. Mermerden yontulu, dürürlü, dürürlü köpüklü kıyılar geçiyoruz. Hep geçip gidiyoruz. Yepyeni bir yaşama umuduyla beliren her güzel köşe, biraz sonra, yarım kalmış bir tasarı açıklığına bürünüyor. Bu-

ralarda mutlu bir ömür sürebilirdi insan. Balıkçı, ırgat, çoban olur, ama demokrasiyle, çağdaş sanatla, bilimle ilgisi kopmaz, hem bu düzenler içinde gelişip yetkinleşir, hem de kıvançla balığı tutar, ekinini eker, yine aynı kıvançla yünlü koyunları çamlı yaylalara doğru sürebilirdi. Nitekim binlerce yıl önce buralarda yaşayan toplumlar bunu başarmış, kayalıklar arasındaki kopmuş rıhtım parçaları, çamlara gömülmüş ev yıkıntıları, jimnazlar, agoralar, ormanlarla sarılmış tiyatrolar hep bu başarıyı belirtmiyor mu? Çocuksu eflâton, çekingenli mavi, çıplak yeşil hep buralarda. Alın ak günler, tuzun zevki, düşüncenin tadı, iklimin nazı yine buralarda.» (6).

(Bize öyle geliyor ki, bu tutkunun bir kırıntısını ruhunda duyabilen idare adamları bu ülkeyi yönettiği gün Türkiye bir başka ülke, Atatürk'ün görmek istediği bir uygar ülke olacaktır.)

Mavi Yolcular topluluğunun bir üyesi olmamakla birlikte, Türkiye'nin uygarlığı konusunda Atatürk'ün insancıl ülküsünü Cumhuriyetin, ilk günlerinden beri yaymağa çalışan Türk kültürü öncülerinden **Falih Rıfık Atay'ın Ege Kıyıları** dizisinden aktarılmış birkaç ibret verici izlenimle bu bölümü de kapatalım.

«... Bergama müzesine ve yıkıklarına hiç bakmıyormuşuz. Duvarlardan büyük taşların yuvarlandığını söylediler. Açık tiyatronun perişanlığını anlattılar. Bergamanın kadrini bilmemek, ancak bir barbardan beklenebilir. Medrese Osmanlısı öyle idi. Atatürk devri kültürücü ve eğitimcisi nerede? Bergamaya giden her yabancı bizim bu ihmallerimizden şikâyetçi.

«... Bizim asıl madenlerimiz, altın ve pırlanta madenlerimiz, eski medeniyet kalıntılarıdır. Meydana çıkmışlara dört elle sarılız. Yeni kazılar yapınız. Başlanmış olanlara devam ediniz. Hele Bergama'yı hemen ele alınız. Bir "Kazılar Bakanlığı" kurmalıyız ama, henüz o kafa olgunluğunda değiliz. (7).

«... Birlikte Antalya'da iken rahmetli Râsih Hoca, eski Roma yıkıklarından kalma sütunları ve duvarları göstererek, "Bunları ne zaman yok edeceksiniz" diyordu. Onlar olmazsa, Hocaya göre, Mussolini, Antalya eskiden Roma imparatorluğunun bir parçası olduğunu artık düşünmiyecekti. Ben, "Ne cinayettir bu" dediğimde biri kulağıma eğilerek : "Söz aramızda, Hoca da Fevzi Çakmak'ın fikrinde" demişti. (8).

(Osmanlı devrinden miras kalan ve
(Sayfayı çeviriniz)

ARÇELİK

DAİMA EN İYİSİNİ İMAL EDER

EV ALETLERİ — BÜRO EŞYASI — METAL DOĞRAMA

Faal - 5092 - 254

"SUSUZ YAZ"

Batı Berlin'de 14. Film Festivali'nde «Susuz Yaz» Almanca adıyla **Trockener Sommer** adlı Türk filmi şaşırtıcı ve olağanüstü bir sonuçla yarışmada Büyük Armağanı kazandı. Aslında bu başarı hiç de küçümsenmeyecek çapta bir başarıdır. Bugüne kadar yeryüzünde Türklerin film yaptığından bile kimsenin haberi yoktu. Bundan önce bir film 1960 yılında Venedik'teki festivale yarışma dışı katılmış, bir başkası 1961 yılındaki Berlin Festivaline, bir üçüncüsü de 1963 yılında Moskova Film Festivaline katılmıştı. Yargıçlar Kurulu filmde eski bir hikâyenin, tertemiz bir yoldan, dosdoğru ve gerçekçilikle işlenişini beğenmişlerdir. Ancak başarının küçümsenmemesi gereken yönü şurada: Başka ülkeler kendi sinema yapımcılarına, oyuncularına müsait şartlar hazırlamışlar, bir serbesti tanımışlar, iyi, kaliteli film yapımını desteklemişler, sansür de gereken kolaylıkları sağlamışlar. Bizde ise tam tersine filmcilik ucuz, bayağı mevzuları işleyen bunlarla hal kı sömüren bir piyasa metaı hâline gelmiş, Devlet ise bir takım köstekleyici davranışlarla, anlayışsız, sorumluluğu olmayan bir sansürle iyi film yapımına tam mânasıyla engel olmuştur. İşte «Susuz Yaz»'ın yapımcıları tek başlarına, dar imkânlarıyla bu yanlış zihniyetle savaşmış, türlü zorlukları yenerek kentlerini milletlerarası boy ölçüşme meydanında kabul ettirerek, büyük armağanı kazanmışlardır. Filmin yapımcısı Metin Erksan'ın başka bir filminin, «Yılanların Öcü» nün de nasıl yıldırımları üzerine çekmiş olduğu, ne gibi güçlüklerle

karşılaştığı hatırlardadır. «Susuz Yaz»'ın Berlin'e gidışı de böyle olmuş, resmi çevreler filmin bu sonucu elde edişine kadar durumla hiç ilgilenmemişlerdir.

Filmin armağan kazanmasında herhalde Türk gerçeklerinin, Türk cemiyetinin ve köylüsünün yaşayışı ve problemleri üzerine eğilmiş olmasının büyük rolü vardır. Bugün sinemalarımızda bizim olmayan bir yaşayışın kötü taklitçiliğini, körükörüne aktarmacılığı yanında «bizim olanı» veren bir filmin armağana lâyık görülmüş olması bu bakımdan ibret vericidir. Ticarî, göz boyayıcı, sahte yıldız kaplamalı mevzularla halkı sömüren filmcilerin yoluna itibar etmeyip sanat toplum sorumluluğu kaygusuyla çevrilen filmin başarı kazan-

ması bundan böyle bize ders olmalıdır. Devlet de bundan böyle Türk sinemacılığının ilerlemesine engel olucu rolünden vazgeçmeli, yardım etmese bile hiç değilse gölge etmekten vazgeçmelidir.

Bu arada esef edilecek bir olayı da belirtmeden geçemeyiz. Bu da milletlerarası bir boy ölçüşme alanında takımını düşünmeyip kendini göstermek isteyen futbolcu, içinde bulunduğu trupun başarısından çok kendini seyirciye kabul ettirmek isteyen aktör nasıl kötü karşılanırsa, bu filmi Berlin'e götüren filmin prodüktörü ve artistlerinden olan şahsın gayretini övmekle beraber bu başarıda filmin asıl yapıcısı ve rejisörü Metin Erksan'ın başarısını küçümseyici tutumu da öylesine üzüntü yaratmıştır. Millî benliğimizi dış dünyada kabul ettiren başarıyı milletçe elele hepimizin olduğunu gözden çıkarmamak daha ileriki başarıların başlıca sırrıdır.

Mehmet SEYDA

kitaplar

Samim Kocagöz'ün yeni bir romanı yayınlandı: «BİR KARIŞ TOPRAK». (Söke ovasının tarlaları arasındaki tozlu yollar, - deyim uygun düşerse - üstü açık lâbirentleri andırır. Bu yollardan biri, dolana dolana Söke'den gelir, Menderes'i atlar, Nalbantlar köyüne ulaşır. Yolun bir yerinde her yaz, bir Koca Hasan yatar. Ona Yörük Hasan, Türkmen Hasan, Tahtacı Hasan da derler. Çoğu kızdırmak için de Kızılbaş Hasan diye ünlerler) sözleriyle romana giren Kocagöz, bize, bu «Koca Yörük Hasan» dan dinlediklerini anlatmaktadır. Konu, bir türlü çözümlenememiş toprak davamızın çevresinde gelişiyor, bu gelişime bir masal edası takılarak:

«... Aldı sözü Yakup, bakalım ne söyledi :

«Tanrıya şükürler olsun İbrahim, ağalık için hiçbir eksik yanın yok. Gelgelelim, sen ağa oluncaya dek, arkana düşen Türkmenlerin hâli necep olur? Hiç bunu düşündün mü? Yörük dediğin, keçi kılının, koyun yününün kokusuna tutkundur. Dağda gezer, böyle ovada yolunu şaşar...»

«Koca Ali Ağa emminden tut, hepiniz bu lâfı ediyorsunuz. Türkmen ne olurmuş? Yörük dağılmış.. Ben, onların elinden tuttum, istediler, toprak sabı ettim. Üst yakasına karışmam. Her koyun kendi bacağından asılır.»

«Koyun dediğin, bacağından asılı yerde bırakılırsa, kokar. Kokusu da dört bir yakaya irahatsızlık verir...»

«Bu da doğru ya kardaş, ama bizim işimiz böyle de.. Göreceksin, şu topraklar

Cumhuriyetin ilk yıllarında pek sık karşılaşılan bu olumsuz düşünüşün bugün bile değişmiş olduğuna inanmak güçtür.)

«... Kolaylardan birinin yamaçlarında eski mezarlar var. (Fethiye dolaylarında.) Bu münasebetle köylülerin definciliği üzerine fıkralar dinledim. Denizin dibinde bile kazı yapmışlar. Mezarları birer birer oyup aramışlar. Bulduklarını da, hükümete haber verirler diye Türklerden sakhyarak, hristiyanlara ve yabancılara satmakta imişler. İçinde altın vardır diye bacağı kırılmış bir heykelin bile 280.000 liraya satılmış olduğunu söylediler. Yine bu taraflarda bir fakir bir yılda zengin olmuş. «Meçhul» kazancının kaynağı antika!» (9).

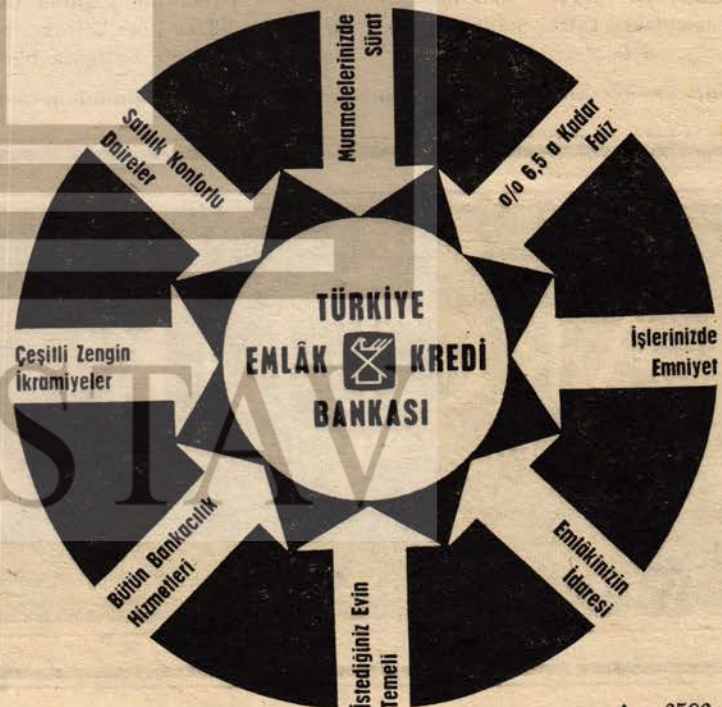
Tarihi hazineleri soyulmuş, uygarlık mirası tükenmiş, kültür varlığı boşalmış bir Türkiye hazırlıyoruz geleceğe. Sayın yöneticiler, bu giden arkeoloji hazineleri, o kaç yıldır uğruna yüz milyonlar döktüğünüz petrolden de değerlidir Türkiye için, farkında mısınız?

(6) Aynı Yazar, Hür Vatan Gazetesi, 28/VI/1962.

(7) Falih Rıfkı Atay, Ege Kıyıları Dünya Gazetesi, 5/VI/1962.

(8) Aynı Yazar, Dünya Gazetesi, 8/VI/1962.

(9) İbid, 12/VI/1962.

A - 6586 - 255

hepimizi bay edecek. Bizim şimdiki korkumuz; alışmadığımız, bilmediğimiz topraklarda yurtlanmak korkusu. Gelen yıla dek bu korku da gelir geçer.»

Samim Kocagöz'ün, burada, bir diyeleği nasıl işlediği görülüyor. «Halkçı sanat anlayışımızın» başarılı örneklerinden sayılıp sayılmıyacağını kitabı okuyunca siz kararlaştırabilirsiniz.

Kapak ve iç sayfalar, İbrahim Balaban'ın çok güzel desenleriyle süslenmiştir.

Bundan bir süre önce, İstanbul'da, «Devrimci Yayınlar Kooperatifi» adlı bir yayın organı kurulmuştu. İlk kitap çıktı : «Sosyalizme Giriş». Yapıtı, Fransız Silâhsızlanma Komisyonu Temsilcisi ve eski Bakan Jules Moch'tan özetliyerek çevirenler Selâhattin Hilâv ile Doğan Avcıoğlu'dur. Sade, açık, anlaşılabilir bir dil. Sosyalizmin ne olduğunu, amaçlarını öğrenmek isteyenler için yazıldığı belli. Kooperatif'in ikinci kitabı, Niyazi Berkes'in «Yön» dergisinde de yayınladığı «200 yıldır neden bocalıyoruz» u olacak.

Gracchus BABEUF adını, yabancı dil bilmiyenler, bir şiir dolayısıyla ansıyacaklardır. Çan yayınları, onun «Devrim Yazıları» nı bir araya getirmekle, Türk okurunu bilimsel toplumculuğun gerçek kaynaklarına götürmek gibi olumlu bir hizmet yolunda. Kitabın başındaki ilk 14 sayfa, Babeuf'un yaşamını anlatıyor. Sondaki, ölüm cezasına çarptırılan Babeuf'un eşine ve çocuklarına yazdığı «son mektup» ise, bize, bir düşününün oluşumunda, o düşünüyü ister yanlış ister doğru olsun, «baş vermiş» lerin iç sızlatan yüceliğini ortaya koyan çok ilginç bir belge niteliği taşıyor. Sokrat'lar, Babeuf'lar ve başkaları.. uzaktan uzağa yutkunulan batı düşüncesinin özgürlüğünün hiç de kolay kazanılmadığını açıklayan canlı örnekler. İnancından caymaktansa, ölümlü güler yüzle karşılamak. Karşılıklı ölümsüzlüğe erişmek..

Bu arada kâmuran Şipal da, ikinci kitabını, «Elbiseçiler Çarşısı» adlı hikâye kitabını çıkardı. Alman edebiyatından yaptığı çevirelerle adı sık duyulan yazarın, dokuz hikâyesini bir araya getiren bu yapıtını okuyunca, işini çok iyi öğrenmiş, kendi yolunu bulmuş başarılı bir hikâyeci olduğunu anlıyoruz. Eleştirmenlerimiz şimdilik susuyor, ama yakın bir gelecekte, «Kâmuran Şipal» adını anmak zorunluğunu duyacak, onun hakkını, değerini tanıyacaklardır sanıyorum.

Daha önce bir iki yazımda değindiğim gibi, «de yayınevi», batının yeni sanat akımlarını, onları uğraştıran yeni sorunları, görüşleri Türkiye'ye de getirmek çabasında. Öteden beri bilinip alışılmış düşünce kalıplarının dışında neler olup bittiğini aydın, yazar çevreye duyurmak kararında.

«Aslında, bir liberal sosyal demokrat olarak kalan» Jean Paul Sartre'in İris Murdoch'ca yazılmış «Sartre - Yazarı ve felsefesi» adlı kitabını Selâhattin Hilâv'a çevirtip yayımlarken de bu tutumuna bağlılığını sürdürmektedir.

Kitabın yayınlanmasının gerekliliği özetini şu sözlerde buluyor :

(Jean-Paul Sartre'i anlamak, içinde yaşadığımız bu çağ ile ilintili önemli bir şeyi anlamak demektir. Filozof, politikacı,

romancı olarak Sartre, derinden derine çağdaş bir kimsedir ve çağdaş olduğunun da farkındadır; çağımızın üslubu vardır onda. (...) Sartre, Hegel-sonrası üç düşünce akımının kavşak noktasında bulunan bir düşünürdür. Bu üç düşünce akımı şunlardır : «Marx'çılık, Varoluşçuluk (existentialisme) ve Fenomenoloji.

... Sartre, düşünce dediğimiz şey nedir? diye sorar. Ve tıpkı Profesör Ryle'in bu soruya verdiği cevap gibi, şaşırtıcı bir cevap verir. Düşünce, vücutla ilgili bir duygu, ortaya çıkıp kaybolan bir takım kelimeler ya da kendime daha sonra anlattığım bir hikâyedir. Düşünceye, yakından bakacak olursak, anlamın ortadan kaybolduğunu görürüz. Nitekim, bir kelimeyi durmadan tekrarladığımız ya da aynada yüzümüze uzun uzun baktığımız zaman da aynı durumla karşılaşırız.)

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

Kütüphanecilik - Kâğıt - Arşiv -

Bibliyografya :

XVIII. VE XIX. YÜZYILLARDA TÜRKİYE'DE KÂĞIT. Yazan : Doç. Dr. Osman Ersoy. Ankara 1963. Ankara

Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi yayını. 225 s. şekiller. 37 lira. (Giriş - Kâğıdın tarihçesi - Türkiye'ye kâğıt ithali - Türkiye'de kâğıt imali - Filigranlar - Sonuç - Ekler - Bibliyografya.)

BORÇLAR - TİCARET VE BANKA HUKUKU BİBLİYOGRAFYASI. 1961. Hazırlayan : Prof. Dr. Yaşar Karayalçın. Ankara 1963, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. VII+44 s. 8 lira. (Eserin 1928 - 1955 yıllarını kapsayan cildi 1955'te çıkmıştı. 1956-1960 cildi 1962 de yayınlamıştır; fiyatı 17 liradır.)

Ayrı basımlar :

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİNDE KURULACAK KÜTÜPHANECİLİK KÜRSÜSÜ KONUSUNDA DÜŞÜNCELER. Yazan : Doç. Dr. Osman Ersoy. Ankara 1963. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi'nin 20. Cilt 2-4. sayısından (1962). 4 s. büyük boy.

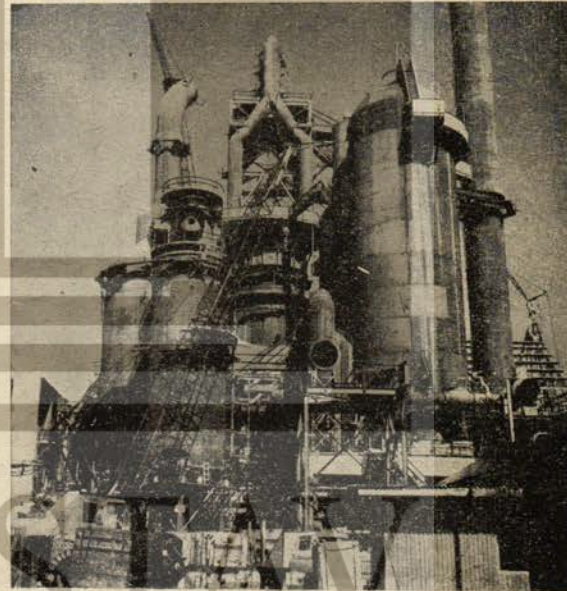
İSLÂM KÜTÜPHANELERİ. S. K. Radov'dan çevirenler : Osman Ersoy - Özer Soysal. Ankara 1964. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi'nden (1. sayı). 21 s.

YAKIN ÇAĞ OSMANLI TARİHİNİN

Türk - Amerikan Sermayesinin DEV ESERİ

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T. A. Ş.

Sermayesi : 600 milyon TL. Tesislerinin Değeri : 2.5 milyar TL.

Mamülleri 1964 yılının ikinci yarısından itibaren piyasaya arz oluncak bu özel sanayi teşebbüsünün 100.000 den fazla Hisse Senedine sahip vatandaşımız müşterek ve toplu yatırım faaliyetine katılmamın faydalarını gören ve paralarına sağlam ve kârlı yatırım arıyan insanlardır.

Beheri 500 lira değerindeki demir ve çelik kadar sağlam Ereğli Hisse Senetlerinden alarak hayatta ender rastlanan BU FIRSATTAN SİZ DE İSTİFADE EDİNİZ.

Forum - 256

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Gündük Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kuruş
İdarehane : Yenişehir, Büyük Han
No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND, Cemal AYGEN, Ali
BOZER, Adnan GÜRİZ, Fikret
EKİNCİ, Yaşar KARAYALÇIN, Os-
man OKYAR, Cahit TALAS

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan yaz-
ılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA

KAYNAĞI OLARAK AVRUPA AR-
ŞIVLERİ R. H. Davison'dan çeviren-
ler: Münih Eren - Osman Ersoy.
Belleten 110. sayı (1964) da. 16 s.

Eleştirme - Deneme :

BEHÇET NECATİGİL VE EDİP CANSE-
VER ÜSTÜNE. Yazan: Hüseyin
Cöntürk. Ankara 1964 P. K. 108 -
Yenişehir. 99 s. 4 lira.

KÖY ÖĞRETMENİNE MEKTUPLAR. Ya-
zan: Ceyhan Atuf Kansu. Ankara
1964. Toplum Yayınevi. P. K. 176
Merkez. 138 s. 3 lira.

Roman :

BEYAZ HÜRRİYET. Dr. Ali Yıldız'ın si-
yasi romanı. Ankara 1964. P. K. 659
Merkez. 195 s. 10 lira.

BİR KARIŞ TOPRAK. Samim Kocagöz'ün
romanı. Resimler: Balaban. İstanbul
1964 Ataç Kitabevi. 160 s. 5 lira.

Şiir :

İŞİK ÇIĞLIĞI. Şahinkaya Dil'in şiirleri
Ankara 1964. Çağdaş Yayınları. 31
s. 5 lira.

Antoloji :

NİSAN ŞAFAĞI. Hazırhyan: Şahinkaya
Dil. Ankara 1964. Çağdaş Yayınları.
31 s. 250 kuruş. (28 Nisan ve 27 Ma-
yıs yazı ve şiirleri).

VATAN KIBRIS. Hazırhyan: Şahinkaya
Dil. Ankara 1964. Çağdaş Yayınları.
32 s. 250 kuruş. (Kıbrıs üzerine yazı
ve şiirler).

Eğitim :

Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü
Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Mer-
kezi yayınlarından :

«Anneler! Babalar! Öğretmenler!» dizisin-
de kitaplar :

- KİŞİLİĞİNİZİ NASIL TANIRSINIZ?
William E. Henry'den çeviren: Hü-
seyin Yıldırım. 60 s. resimli. 250 ku-
ruş.
- ARKADAŞLIK NASIL KURULUR VE
DEVAM ETTİLER? William C. Men-
ninger'den çeviren: Temel İskit. 59
s. resimli. 250 kuruş.
- ÇOCUKLARDA SORUMLULUK DUY-
GUSUNU NASIL GELİŞTİRİRSİNİZ?
Constance J. Foster'den çeviren:
Sabahat ve Mithat Eng. 56 s.
resimli. 250 kuruş.
- HASTA ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ME-
SELELERİ NELERDİR? Irene M.
Josselyn'den çeviren: Bilon Gürey-
man. 56 s. resimli. 250 kuruş.
- ÜSTÜN ZEKALİ ÇOCUKLARDA NA-
SIL YARDIMCI OLABİLİRSİNİZ?
Paul Witty'den Çeviren: İbrahim Öz-
gentaş. 62 s. resimli. 250 kuruş.

Basılış tarihi: 16.7.1964

Forum - 257